

MİLLİ TARİHİMİZ VE KİMLİĞİMİZ 5

BUCAK VE ÇEVRESİ TARİHİNE DAİR BİR ARAŞTIRMA

Hayati KUZUCU

(Yazarından izin alınmadan hiçbir şekilde yayınlanamaz)

Kısaltmalar:Başbakanlık Osmanlı Arşivi BOA,Salname i Devleti Ali Osmani SDO,Konya Vilayeti Salnamesi KVS.

GİRİŞ

Günümüzde artık köylerin bile tarihi yazılmaktadır.Buna karşılık bir çok açıdan önemi her gün artan ,bünyesinde önemli değerleri barındıran ve gelecek açısından umut vaat eden bir çok yerleşim yerimizle ilgili okuyana doyurucu bilgiler verecek çalışmaların olmadığı da acı bir hakikattir.Bucak hakkında son yıllarda göze çarpıcı eserlerin hazırlandığını biliyoruz.Burdur Devlet Hastahanesi İç Hastalıkları Uzmanı ve gerçek bir memleket sever olan Bucaklı Doktor Mehmet Zeki Albayrak'ın teşvikleriyle, bizimde bu konuya bir katkımızın olması gerektiğini düşündük .Yönlendirici gayretleri için Sayın Dr.Albayrak'a ayrıca İngilizce metinlerin çeviri katkısından dolayı Aysel Tevhide Keleş'e teşekkür ederim. Bucak ,gerek nüfus ve gerekse ekonomik açıdan Burdur ilinin en önde gelen ilçesidir. Gelecekte sahip olduğu potansiyeli harekete geçirme imkanı bulabilirse, bu gücü daha da artacaktır.Son yıllarda yaptığı başarılı ekonomik atılımlar dikkati çekmektedir.1950'lerde kamyonlarla başlayan nakliye işleri kalkınmasının motor gücü oluşmuştur. Motorlu araçların tamir ve yan kolları ile başlayan bu sektör, bölgesinde Bucak'ı söz sahibi haline gelmesinde büyük katkı sağlamıştır. Verimli tarım arazilerine de sahip olan Bucak halkı, bilhassa Virginia tipi tütün ekimiyle yakın tarihlere kadar hatırı sayılır bir sermayenin ilçeye girmesini gerçekleştirmiştir.

Bucak coğrafyası;

Bucak, Kuzeyinde Ağlasun ve Çeltikçi ilçeleri, kuzeybatı ve batısında Burdur Merkez İlçesi, batısına Kemer İlçesi, güneyinde Antalya İli, doğusunda Isparta İli ile çevrilidir.

Bucak ilçesi toprakları dört mahalden müteşekkildir. Bunlar; Bucak merkez ,kuzeydoğusu Gırme(Çamlık) ,güney doğusu Milli (Melli) ve güneybatısı Kızılkaya'dır. Bucak içi Gırme ve Melli'de dağlık yerler merkez ve Kızılkaya da ise düzlük alanlar çoğunluktadır.

1-BUCAK HAVZASI VE COĞRAFİK BÖLÜMLERİ

1-A.BUCAK:Bucak adının kaynağı hususunda çeşitli görüşler vardır. Efsaneleri bir yana bırakacak olursak sözlük manası olan dağ veya dağlar arasında bulunan bir vadinin iç kısmını ifade etmektedir.

Başlangıçta bir bölgenin, bir mahallin ismi olan Bucak adı ,zamanla söz konusu yere gelen büyük bir Yörük taifesinin ismi(Bucak Yörükleri)olarak kullanılmaya başlanılmıştır.Bir müddet sonrada günümüz Bucak merkezine yerleşen bu Yörük kitlesinin köylerinin adı olmuştur.Benzer isim almalar, tarihimiz boyunca sıkça karşımıza çıkar.Söz gelimi , 16.yüzyıl ve öncesinde bir yer ismi olan Tefenni,önce bölgeye gelen Türkemiş Yörüklerinin bir bölümüne isim olurken(Tefenni Yörükleri) sonrada buraya yerleşen aynı Yörüklerin köylerinin adına dönüşmüştür.

Benzeri durum Ağlasun içinde geçerlidir.Çünkü; 15.,16 .ve 17. yüzyıllarda Tefenni gibi Ağlasun insan yerleşiminin olmadığı bölge adı iken , evvela merkezi Ramazan Köyü sonra adı Belönü olan kazaya isim olmuştur. Belönü yakın zamana kadar Ağlasun kazası ve sonra nahiyesi merkezi iken yakın tarihte ismi Ağlasun olarak değiştirilmiştir.

Diğer taraftan “bucak”; idari yapılanmamızda Cumhuriyetin ilk yıllarından 1929'dan itibaren ilçeden küçük, müdürlerle idare edilen birimleri ifade eder.Yani eski adıyla nahiye'nin muadilidir.

Ülkemizde Bucak adını taşıyan çok sayıda yerleşim yeri vardır. Burdur ili sınırları içinde , Bucak İlçesinden başka ona yakın bir ad taşıyan başka bir Bucak daha görülmektedir . 1912 yılında Erkanı Harbiye tarafından hazırlanan ve askeri amaçlara yönelik bir Burdur haritasında¹ Çeltikçi ilçesi yakınlarında Beşkavak Köyü ile Ovacık köyleri hudutları içinde kalan alanda; Kızıl Bucak adıyla bir yer işaretlenmiştir. Kızıl Bucak halen harap vaziyette olan Horasan harçları ile yapılmış ev yıkıntıları bulunan; eski bir yerleşim yeridir.

Selçuklu çağlarından kaldığını düşündüğümüz Kızılbucak, zamanla nüfusunu kaybetmiş ve bir çiftlik olarak yakın yüzyıllara kadar varlığını sürdürmüştür.Tarihimizde iz bırakan ve Bucak adını taşıyan yerler ise; Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Basarabya 'da ki daha çok

¹ Meraklısı bu haritayı Ankara Milli Kütüphanede bulabilir.

Osmanlı Rus savaşlarında adından sıkça söz edilen Bucak ile Suriye Lazkiye Limanı yakınlarındaki Bayır Bucak Türkmenleri'nin yurdu Bayır -Bucak 'tır.

Osmanlı Arşiv belgelerine bakıldığında,on beşinci,on altıncı yüz yıllarda Bucak bölgesinde bu adı taşıyan bir yerleşim yeri görülüyor.Bucak merkezinin ancak ;on yedinci başlarında kurulduğunu, kuruluş tarihinin bu yüzyıl içinde olması gerektiğini düşünmemiz yerinde olacaktır.

Elbette Osmanlı arşiv belgeleri henüz tam olarak taranamamıştır. Özellikle Maliyeden Müdevver Defterlerin incelenmesi bu konuda bize yeni bilgiler sağlayacaktır.

Günümüz itibari ile Bucak'ın kuruluşunun on yedinci asrın başları olduğu kanaatini muhafaza etmek gerekmektedir.Her ne kadar Bucak Alaattin Camisi avlusunda bulunan bir mezar taşı 1408 yılına tarihleniyorsa da Ki eskiden beri yolda iken vefat edenler için , yol kenarlarına mezar yapıldığını ve bu mezarların sonradan bir yerleşim yerinin içinde kalabildiklerini hatırlarsak bu kanata varmamız mümkündür.Söz konusu mezarın Melli - Girme yol güzergahında olmasından dolayı bu ihtimalide yabana atmamak gerekmektedir şimdilik bu olguyu ihtiyatla karşılamak yerinde olacaktır.Diğer taraftan acaba Bucak, o tarihlerde başka bir isim altında mevcut mu idi? Düşüncemiz mümkün görünse de ileri de yapılacak araştırmalarla konunun daha bir açıklık kazanacağı ortadadır .Yalnız 1528 yılında Antalya'da Bucaklı Hasan oğlu Süleyman 'ın Keşfün Vafiye adlı eseri kopya ettiği bilinmektedir².Sözü edilen Bucak'ın Teke Sancağına bağlı olan mevcut Bucaklardan hangisinin olduğunu anlamamız oldukça güç gözükmektedir.Çünkü devrinde Teke Sancağına bağlı bir çok Bucak bulunuyordu. Cumhuriyet devrinde Bucak ile ilgili olarak bize bilgi veren en eski kaynağımız Burdur belediye eski başkanlarından Rıza Erdem ile beraber bir komisyon tarafından 1928 'de hazırlanmış ve 1940'ta diş doktoru Fevzi Bayraktar tarafından daktilo edilerek çoğaltılan" Burdur 1928" adlı basılmamış kitapta yer almaktadır.

Kitapta verilen bilgilere göre :

"Bucak 1926 yılında nahiyelikten kazalığa tahvil edilip Melli ve Kızılkaya nahiye olarak bu kazaya bağlanmıştır.Kuruluşu hakkında resmi bir belge bulunmamaktadır.Takriben 200 yıl önce(O tarihe göre) tesisi olduğu tahmin edilmektedir.Eskiden yöre ormanlarla kaplı iken Girme taraflarından gelen avcılar gel zaman git zaman çevredeki ağaçları kese kese geniş araziler açmışlar ve sonra bu toprakları ekip dikmeye başlamışlar.

Yörenin bir güçlü ailesi Hamit ve Teke Beyliklerinden bu toprakları boşaltarak söz konusu yerleri sahiplenmişler.Kasabanın olduğu yere ilk defa gelip yerleşenler Girme köyünden birkaç aile olmuş.Bu sülale Kirişzade adıyla tanınırlarmış. Bucakta bu lakapla anılan ailenin

² Burdur Yazmaları Katalogu. Ankar -2000.Cilt-1.Sayf. 963

mevcudiyetinin varlığı yazılmaktadır. Topraklarının verimliliği ve genişliği çevreden pek çok kişinin yöreye akınına sebep olmuş ve böylece Bucak köyü ortaya çıkmıştır”³.Burdur 1928’de sözü edilen Kirişzade ailesini, ilerde sözünü edeceğimiz 1840 ‘ta yazıldığı bilinen Teke Sancağı Bucak Kazası Temettuat Defterinde bulamadık. Aile belki lakaplarıyla değil doğrudan isimleriyle kaydedilmiş olabileceklerini de göz ardı etmemeliyiz.Bucakla alakalı en eski yazılı kaynak, kitaplarımız arasında bulunan ve on dokuzuncu yüzyılın ikinci devresinde yazıldığını düşündüğümüz oldukça yıpranmış ve Burdur’un ünlü alimler yetiştiren ailesi Şeyhzadeler’i anlatan manzum yazma bir eserciktir. Manzum esercikte ailenin ilk büyüğü olan Büyük Şeyh İbrahim Burduri'nin 1725’te hacca giderken Bucak Köyü yakınının da öldüğü anlatılmaktadır.

1833 YILINA DOĞRU BUCAK GİRME KÖYÜ. ESKİ KIYAFET TARİHİMİZ İÇİNDE ÖNEMLİ BİR BELGE.(Gravürü Avrupalı bir seyyah çizmiştir.)

Bilinen ikinci yazılı en eski belge Osmanlı Arşivindeki Mühimme defteri kayıdır.Kayıt bir buyrultu olup 1737 tarihinde Türkemiş Mukataasında(Burdur merkezi olan idari birim Gölhisar ,Kemer,Irla ma Yavice(Yeşilova çevresi) Tefenni ma Siroz ve Gölhisar ı Kara ağaç (Acıpayam ve Serinhisar) kazalarını içine alan bölge) meydana gelen ve Kemerli Katırcı Oğulları'nın başında olduğu bir çok eşkıyalık olayının def edilmesi için görevlendirilenlerin

³ Burdur 1928.Sayf.15-16(Daktilo halinde)

içinde Bucaklı Mehmet” adında bir kişide bulunmaktadır⁴. Her iki belgede de bize Bucak’ın sözü edilen tarihlerde en azından yüz yıllık bir geçmişi olduğunu düşündürmektedir. Bilhassa ikinci tarih bizim için daha önemli ;çünkü böyle bir iş için bir Bucaklı’nın çağrılması Bucak Köyü’nün kendini çevreye kabul ettirdiğini göstermektedir. Bir yerin kendini çevreye kabul ettirebilmesi içinde zamana ihtiyacı olduğu ortadadır. Anlaşılan 1737’ye gelindiğinde Bucak Köyü etrafında hatırı sayılır bir güce sahipti. Bu güce erişmek içinse bize en az yüz yıllık bir geçmiş gerekmektedir. 1824 ’te Cremna antik kentini incelemek üzere bölgeye gelen ünlü İngiliz gezgini Arundell, Bucak’a uğramış burada konaklamış ve Bucak insanının sosyal hayatından bize önemli bilgiler vermiştir. Arundell birazda abartarak Bucak’ın bin haneli ve dört camili bir yer olduğunu belirtmiştir⁵. Arundell’in kitabındaki Bucakla alakalı bölüm:

.....

-Fakat Germe (Girme) yakınlarında bir Türkmen’in tarifiyle yolumuzu yeniden bulmuştuk.

.....

Hepimiz geceyi bir ağacının altında geçirmeyi düşünüyorduk ki birden Bucak kasabasının ışıkları önümüzde parladı ve hepimizi öyle bir sevindirdi ki: Milcom ve Süleyman bahşiş vermek için çağrıldı... Kısa bir süre sonra saat 6:30 da ‘da oradaydık. Ve birkaçının insana sokulup sıkıntı vermeyen iyi kalpli ,mükemmel Türklerin eşliğinde bir odaya yerleştik. Bulgur Pilavı, kaynatılmış yumurtalar ve Bay Dethier tarafından vurulan keklik bizi eski halimize getirdi. Anadolu’nun bütün köy ve kasabalarında ,yolda kalmış ,parasız ,yalnız ve bayılmak üzere olan gezginlere uzak davrandıklarını söylemek haksızlık olurdu. Ve söyleyebilirim ki Türklerin farklı bir misafirperverliği vardır. Çok eski bir ve genel olarak kabul edilmiş bir geleneğe göre ,her iyi Müslüman şöyle düşünür: çatısı altına (Evine) gelen ger yabancı malına mülküne ve ailesine dokuz rızık ile gelir. Bunlardan birini gelen yabancı (Misafir) yer sekizi o eve bırakır.

.....

Bucak büyük olmayıp tersine küçük bir ama önemli bir köydür. Fakat resmi olarak bin hane eve sahiptir. Bucak dört camili bir tarafı dağ üzerine bir tarafı daha çok geniş bir düzlüğe kurulu , ikiye ayrılmış.

.....

Arundell ’in camilerle ilgili olarak verdiği bilgileri 1814 -1834 yılları arasına ait bir Evkaf defteri doğrulamaktadır. Söz konusu Evkaf defterine göre Bucak Camileri: Alaaddin Mahallesiindeki Hacı Mustafa Camii, Çukur Mahallesiinde bulunan Ebubekir Yeni

⁴ BOA. Mühimme Defteri 143 .Sayf.208

⁵ J. Arundell, Discoveries in Asia Volumes 2. London-1834. Sayf. 82-83-84 -85.

Mescidi, Mahmut Halife Camisi ve Hacı Ömer Camisidir⁶. Bu arada Bucak topraklarında mevcut tekke ve zaviyelerin sayıca pek fazla olmadığını hatırlamak yerinde olacaktır. Halen bu ilçemiz sınırları içinde yer alan Seydili (Seydi Köy)'de Seydiyanu (Seydiyan Seyitler olması gerekir) Zaviyesi ve Yüreğil Köyünde Aşık Paşa Zaviyesi (Bir Aşık Paşa Zaviyesi 'de Paşa namı diğer Çebiş Köyünde bulunuyordu) diğer bir zaviye de Ürkütlü'de ki Şeref Baba zaviyesidir⁷. Bucak bin hane olmasa bile devrine göre oldukça kalabalık bir nüfusu barındırdığı bellidir. Nitekim 1840 tarihinde yazılan ve Bucak hakkında oldukça teferruatlı bilgiler veren "Bucak namı diğer Girme Kazası Temettuat Defter'inde"; Bucak mahallelerinin (Yörükler, Çavuşlar, Alaaddin, Cami Kaklık, Çukurca, Karaayvatlar) hepsinin kırk yıl öncesi mevcut olduğu haberi verilmektedir. Defterden anlaşıldığına göre 1780 yılında toplam hane sayısının 483 ve nüfusunun da en az 2500 civarında olduğu göz önüne alındığında bu kadar yoğun bir nüfusa kısa sürede sahip olunamayacağı açıktır. Çünkü; nüfus zamanına göre hiç de azımsanacak gibi değildir. Böyle bir nüfusun bir anda yerleşmesinin ise mutlaka belgelerde bir iz bırakacağı da ortadadır. Halbuki bu çeşit bir bilgiye henüz rastlanılmamıştır. Sonuçta Bucak yerleşiminin On yedinci başlarında başladığını düşünmek yerinde olacaktır. Özetle Bucak on altıncı yüzyılın sonlarında on yedinci yüzyılın başlarında yöreye Melli –Girme bölgesinden gelen en az yüz hanelik bir Yörük grubu tarafından kurulmuş olmalıdır. Nitekim gerek Yörükler Mahallesi'nin varlığı ve gerekse Karaayvatlar Mahallesi'nin kurucularının Yörükler olduğu düşünülürse bu fikrimiz temellenmiş olur. Bu temelin alt yapısına gelince:

Osmanlı –Karamanlı mücadelesine katılan Karaman tarafındaki özellikle de Taş İl (Dış il) ve İç il (Mersin) Yörük taifeleri de Teke ve Hamit Sancaklarına doğru yönelmişlerdir⁸. Bunlara Varsaklar ve Oğuzhanlılar en iyi birer örnektir⁹. Varsaklar uzun süre Karamanoğulları'na yardımcı olduktan sonra taht mücadelesine giren Fatih'in şehzadesi Cem Sultan'a arka çıkmışlardır. Eskiden de Karamanoğulları'na destek vermelerinden ötürü Osmanlı Devleti Varsaklar üzerine ordu göndermiş, yapılan savaşları bazen kazanıp bazen kaybeden Varsaklardan bir grup sonuçta Toroslar boyunca batıya yönelmişlerdir¹⁰. Varsaklar'ın içine Varsaklardan olmadıkları halde katılanlardan bir zümrede Oğuzhanlı Cemaati idi¹¹. Oğuzhanlılar aslında Karamanoğulları'nın dayandığı önemli aşiretlerden biridir ve

⁶ BOA.Ev.d.09878.Sayf.10-11-12

⁷ BOA.Ev.d.18854 (Defter oldukça yıprandığından sayfa numaraları kayıp)

⁸ Tarihimiz içinde İçil ile Hamit ve teke Sancakları arasında bu tür nüfus kaydımlar karşılıklı olarak sıkça meydana gelmiştir.

⁹ M.Akif ERDOĞDU, Antalya ve Havalisi Tarihi İçin Bir Kaynak: Defter-i Evkaf-ı Liva-i Teke', X, İzmir-1995.Sayf.92

¹⁰ Varsaklar için geniş bilgi için bakınız. Ali Sinan Bilgili, Anadolu'da ve Rumeli'de Yörük ve Türkmenler. sempozyum Bildirileri . Sayf.9-49. Ankara -2000.

¹¹ Behset KARACA, .XVI. ve XVII.Yüzyıllarda Teke Sancağı. Sayf.186. Isparta – 2002.

Oğuz Avşar boyundandırlar¹². Bu aşiretin beyi olup ve 13.yüzyılda yaşadığını tahmin ettiğimiz Oğuzhan Bey'in ismi, Türk oymaklarında çoğu zaman olduğu üzere , Avşar boyundan gelen oymağına isim olmuştur. Oğuzhanlılar,Karamanlılar'ın yaptıkları istiklal mücadelesine baştan itibaren faal olarak katılmışlardır¹³. Aslında Oğuzhanlılar'ın esas büyük bölümü İçil'den özellikle Silifke bölgesinden ayrılmamışlardır.Bu bölgede 1520 yılından sonraki tüm tahrir defterlerinde yer almaktadırlar¹⁴.1537 yılı tahririnde tam otuz iki ayrı yerde yaşadıkları görülmektedir¹⁵.Yüz yıla kalmadan tamamı yerleşik hayata geçtikleri anlaşılıyor. Batıya yönelenler ise özellikle Teke Sancağı'nın Karahisarı Teke(Antalya -Serik arası) çevresine gelmişlerdir¹⁶.Teke Sancağına geçen Oğuzhanlılar'ın, on altıncı yüzyıl içinde Antalya'nın doğusundan başlayarak kuzeye doğru yönelen ve Melli Girme taraflarına kadar uzanan bölge ile Kaş civarında yaşadıkları bilinmektedir¹⁷.

Sözünü ettiğimiz Oğuzhanlılar'ın Antalya'nın doğusunda yaşayanları ,Bucak civarına intikal ederek bizce Bucak'ın kurulmasında pay sahibi olmuşlardır.Asıllarını unutmayan bir grup Bucaklı veya çevrede unutulmayıp hatırasının yaşamasından olsa gerek o zamana kadar Osmanlı Devleti'nin belgelerinde başka bir adla tanınmayan Bucak adı Oğuzhan'a tahvil edilmiştir¹⁸. Eğer böyle bir arka plan olmasa idi yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde durup dururken resmi olarak Bucak adı Oğuzhan olarak kabul görmezdi.18.yüzyılda ilk önce mevcut dört mahalleden birinin Oğuzhanlı Yörükleri tarafından kurulduğunu gözden uzak tutmamak bizce gerçekçi bir düşüncedir. Burdur'a bağlanmasından bir müddet sonra resmi kayıtlarda devamlılık içinde Oğuzhan Nahiyesi olarak geçmiştir.Örneğin 1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesinde Bucak kazasının yeni teşkil edildiği belirtilirken başka bir bölümde ise bir atıfta bulunarak Oğuzhan nahiyesi ifadesi yer almaktadır¹⁹.

Ama bu gün anlayamadığımız bir nedenle, 1926 yılında kaza yapılırken; adı tekrar Bucak olarak değiştirilmiştir. Konuya bir parantez açacak olursak; halen Bucak adının Oğuzhan olarak değiştirilmesini talep edenlerin resmi delil gösteremeden sadece söylenceleri kanıt göstermeleri ayrı bir garipliktir.Yaklaşık on yıl önce Burdur Livası mahkemelerinin 1914 ve

¹² Yusuf HALAÇOĞLU.Anadolu'da Aşiretler,Cemaatlar,Oymaklar.(1453-1650).Cilt IV.Sayf. 1781-1791 Ankara- 2009

¹³ Şikari tarihi.Konya -1946.Sayf.9-10-13-14

¹⁴ Tapu Tahrir defterleri, Osmanlı devletince hakim olduğu topraklarda vergi toplamak için vergi mükelleflerini belirlemek amacıyla tuttuğu defterlerdir.Bir yerin üzerinde yaşayan , var olan tüm insan , varlıkların ve gelir getirici tüm kaynakların kayıt edildiği tarihimizin aydınlanmasına katkı sağlayan en önemli belgelerdir..

¹⁵ BOA.387 Numaralı .Muhasebe Vilayeti Karaman ve Rum Defteri.sayf.315-316-317-318-319

¹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA.).166 Numaralı .Muhasebe Vilayeti Anadolu Defteri.(1530 tarihli)

¹⁷ Şehabettin TEKİNDAĞ,Teke Eli ve Teke Oğulları.Tarih Enstitüsü Dergisi,Sayı 7 ve 8 -1977 .Sayf.56

¹⁸ Özellikle on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde başlayan Türkçülük hareketlerin etkisiyle eski Türk kültürü ile bağlantılı isim ve ritüeller revaç bulmaya başlamıştır.Osmanlı hanedanı da bu anlayışa uzak kalamamış bilhassa Abdulhamit Han el altından şuurlu bir Türkçülük siyaseti takip etmiştir.Gelişmelere uygun olarak Osmanlı devletinin çıkış yeri olan Bilecik Sancağına Osmanlıların Atası Ertuğrul Gazi'nin adı verilmiştir.Elbette Bilecik çevresinin uygun bir arka planı ve tarihi bir geçmişi vardı.Bucak'ın adının da Oğuzhan olarak değiştirilmesinde de böyle bir tarihi zeminin olması elzemdir.Yoksa durduk yerde bu adı alması bizce abestir. Bu güne için intikal etmeyen mutlaka bir hikayesi vardı.Bu hikayede yukarda anlattığımız Oğuzhan cemaati ile alakadar olan tarihi geçmiştir.

¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi.1926-1927 .Cilt 2 .Sayf.733

sonralarına ait mahkeme defterlerinden bir bölümünün bazı şahısların ellerinde olduğunu haber alıp kendilerine müracaat ettiğim zaman, büyük rakamlar karşılığı bana satabileceklerini söylemişlerdi. Anlaşılan devletin arşivleri sahipsiz kalmış ve atıldıkları bir çöplükten bazı vatandaşlar tarafından alınarak saklanmış ve büyük bir para karşılığı satışa konmuştu. İstedikleri parayı veremediğimiz için sahiplenilen defterleri Ankara'dan bir kişiye satmışlardı. Ancak; fırsatını bulup bu defterlerden bir kısmının fotokopilerini alabilmişim. İşte defterlerdeki mahkeme sonuçları veya ilamlarında Bucak adı Oğuzhan olarak geçmektedir. Bir örnek verirsek 1917 yılı Burdur İstintak Mahkemesi Karar defterinde ki 38 sıra numaralı kararda "Burdur'a tabi Oğuzhan Nahiyesi Girme Köyünde sakin ...oğlu..." ikinci örnek "Ceza Mahkemesine Mahsus İlam Defteri" 1926 yılı 64. Sayfasında 76 numaralı Mahkeme Esasıyla kayıtn da şunlar yazılıdır : "Burdur'a tabi Oğuzhan Nahiyesi kırasından Keçili Karyesi ahalisinden iken bundan akdem vefat eden....gibi "

Defterlerden 1926 yılının sonuna doğru Bucak adının tekrar kullanılmaya başlandığını takip edebiliyoruz. Her ne kadar sözü edilen tarihlerde Oğuzhan Nahiyesi olarak bu tür bilgileri buluyorsak da Bucak adının tamamen terk edilmediğini gösteren delillerde karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi , Burdur Şeriye Sicili 31 No'lu Defterde Çavuşlar Mahallesi sakini iken 1921 'de vefat eden Karaca Ahmet Oğlu Eyyub (?) oğlu Karaca eşi... 'nin tereke sicilinde Burdur Sancağı Bucak Nahiyesi olarak adı geçmektedir²⁰.

Bucak yöresine İçil'den batıya yönelenler sadece Varsaklar değildi. On yedinci ve on sekizinci yüzyıl başları Şah Kulu isyanı nedeniyle bilhassa Hamit Sancağının hali harap yerlerinin şenlendirilmesi ile ilgili yayınlanan fermanlar ve emirler sonucu bölgeye; özellikle İçil taraflarından bazı Yörük cemaatleri sıkça kaydırılmıştır. Varsak ve Oğuzhanlılardan sonra Karahacılılar; ki bunlar asıl İçel Yörüklerindendirler, Bucak çevresine bölükler halinde gelmişlerdir .Teke Sancağında yaşayan Karahacılılar, 1867 'de diğer aşiretlerle birlikte 4318 kişilik bir nüfusa sahipti. Bu sayıya kadınlar ve çocuklar dahil değildir²¹.

Karahacılılardan Karabekirli kolu Kızılkaya köylerine yerleşmişlerdir. Karabekirli'lerden bir kol da Konya Karaman civarında görülmektedir.. Ünlü kahramanlarımızdan Kazım Karabekir Paşa sözünü ettiğimiz Karabekir kolundandır. Yine İçil 'den Saçıkara - Haytalar, Bucak topraklarına gelip yerleşen mühim Yörük taifelerindendir.

Sarı Keçililer , en büyük ve yayılma açısından en geniş olan Yörük aşiretidir. Tokat'tan Aydın'a Kütahya'dan Antalya'ya ,Adana'dan Burdur'a Konya'dan Muğla'ya ve Denizli'ye İçel'e kadar bütün topraklara dağılmış ancak ana kütesi Burdur çevresi olan bu büyük

²⁰ Burdur Şeriye Sicili 31 No'lu Defter.Sayf.154

²¹ Hicri 1285 Salname i Vilayeti Konya (KVS).Sayf.93

Yörük kütlesinin doğudan- batıya Bucak- Sertaç(Kemer)güneyden -kuzeye Çubuk Beli İle Çeltikçi Beli arasındaki havza asıl çekirdek yurtlarıdır. Sarıkeçililer bu coğrafyadan başka yerlere sürekli dağılmışlardır.

Bu gün Konya ,Tokat ve İçel taraflarında yaşayan Sarıkeçililer'in çoğu geldikleri yerleri iyi bilmektedirler²².Burdur ili nüfusunun en az yarısının Sarıkeçililerle bir irtibatı bulunmaktadır Daha açık bir ifadeyle Burdur nüfusunun yarıdan fazlası köken olarak Sarıkeçili Yörüklerine dayanmaktadır.Konu ile ilgilenen yazarların çoğunun Sarıkeçililer'in kökleri ile bağlantılı görüşleri yetersiz ve rivayetlere dayanmaktadır. Bir rivayete göre Horasan 'dan Bucak -Antalya civarına gelip yerleşmişlerdir²³.

Bucak merkez başta olmak üzere Sarıkeçili Yörüklerinin yerleştikleri Bucak köyleri: Kestel,Keçili,Heybeli,Karaliler,Kızılağaç,Yuva,Kızılkaya,Boğaziçi,Ürkütlü ve az miktarda Milli (Melli) çevresidir.

Bütün bu verilerin bize gösterdiği üzere Bucak, on yedinci yüzyıl başlarında önceleri Oğuzhanlı sonraları,Karahacılı ,Saçkaralı ve bilhassa Sarıkeçili Yörükleri'nin büyük gruplar halinde gelip yerleşmeleri ile teşekkül etmiş ,yörenin coğrafik adı olan Bucak'ın onlara isim olmasıyla ortaya çıkmış bir yerleşim yeridir.Bucak 'a yerleşen diğer Yörükler arasında Gerce köylerini kuran Gerce Yörükleri(On altıncı yüzyıl sonlarında Ağlasun'a tabi idiler)²⁴,Keçili Köyünü kuran Oğuz İğdir kolundan Keçili Yörükleri,Göhlisar Yörüklerinden gelen Ürkütlü Yörükleri, Susuz Köyüne yerleşmiş Avşarlardan Susuz Yörükleri ve Bügdüz cemaatleri de bulunmaktadır²⁵.Ürkütlü ,Keçili Yörüklerinden bazıları 1960 yılına hala kadar Çukurova 'da konar göçer halde yaşadıkları görülmüştür.Yine yörenin en büyük Yörük topluluklarından olan Milli (Melli) Yörükleri Milli bölümün de ele alınacaktır.

Bucakla alakalı arşiv belgelerini incelemeye devam edersek,1781 tarihinde meydana gelen bazı eşkıyalık olaylarını önlemek için Anadolu valisi vezire gönderilen bir fermanla şunları okuyoruz:"...Girme Kazasına tabi Bucak Karyesi ahalileri kendü hallerinde olmayup ,karye i mezbureden Halil oğlu Hüseyin İncirpazarı karyesinden Hüseyin kethüda oğlu Ömer ve Bucak Karyesinden Kara Ömer ve Sarı Hüseyin nam şakilerTurturoğlu ,....Kara ..oğlu Hacı Hamza ve Gökce Mustafa nam avanesini başına cem edip Bucak Karyesini basup katli nüfus edüp" şeklinde devam eden fermanla söz konusu kişilerin yakalanıp Burdur'a ihsarları istenmektedir. Bu fermanın yedi yıl önce 1774 'te çıkarılan başka bir buyrukta Girme Kazası ayanı Çelebi Oğlu Hüseyin'e Rodos adasının muhafazası için yüz nefer asker

²² Hilmi DULKADİR,İçel'de Son Yörükler.1997.Sayfa 36-37

²³ Bozlar Köyü Tarihçesi.Ahmet BOZKURT. .1951.Sayf 4

²⁴ BOA.TT 0994.Sayf.176

²⁵ Yusuf HALAÇOĞLU,a.g.e.ilgili bölümleri.

hazırlaması istenmiştir²⁶.Anlaşılabacağı üzere Bucak Köyü 1781 yılında Girme'ye bağlıdır. 1774'ten önce Girme Köyü merkez kaza yapılp Karahisar ı Teke 'nin bazı köylerinin de bu yeni kazaya bağlandıklarını görülmektedir²⁷.

On dördüncü yüzyıldan itibaren Bucak ve çevresinin içine dahil olduğu Teke Sancağı Mükerrerem Kömü kazası topraklarının 1795 senesine gelindiğinde oldukça küçülmüş olduğunu görüyoruz .Bucak çevresi köylerinin çoğu Girme Kazasına bağlanırken sadece Kızılkaya köylerinden bazıları Mükerrerem Kömü'ye bağlı kalmıştı; bunlarda Sarnıç,Bademağacı ,Karapınar gibi köylerdi²⁸.Bin sekizyüzlü tarihlerin başında Mükerrerem Kömü kazası yanında artık iki yerin adının daha geçmeye başladığını görüyoruz.Bucak ma Girmegi(Bucak ile Girme)ve Kızılkaya Kazaları.Sonraki yıllarda Bucak adı sıkça duyulacaktır. Antalya da 1812 yılında başlayan ve iki yıla yakın süren Tekelioğlu İbrahim'in isyanından Bucak tarafları da etkilenmiştir.İbrahim'in bertaraf edilmesi görevi verilen Karaman valisi Hacı Ali Paşa Burdur'a gelmiş ve kendisine katılan diğer güçlerle birlikte Antalya'ya yönelmiştir.O sırada Istanoz'da(Korkuteli) bulunan Tekeli İbrahim Kızılkaya yoluyla çıkış yapmak istediye de Hacı Ali Paşa güçlerini aşamamış dönerek Antalya kalesine sığınmıştır.1814 yılına kadar direnen İbrahim ,Boğazköy yoluyla bir daha çıkış denediye de yine başarısız olmuştur.İbrahim sığındığı Antalya kalesi uzun bir kuşatmadan sonra 1814'te düşmüş o da yakalanarak başı kesilip kesik başı İstanbul'a gönderilmiştir²⁹.İsyan ve Tekelioğlu ailesinin uzun süren tahakkümü esnasında Bucak insanı epey zarar görmüştür. Bir çok çiftlik köyü mesela Seydiler bu ailenin eline geçmiş, zorbalıkları inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. İsyandan yıllar sonra bölgede Tekelioğlu ailesinin bazı malları tespit edilerek satışa konulmuştu.1826 yılında Bucakta bu aileye ait böyle bir mal varlığı ortaya çıkarılmıştır³⁰.

1814'te Teke Sancağı Bucak Kazası'nın yedi mahallesi ve iki köyü vardı³¹.1831 yılı ilk Osmanlı Nüfus sayımında Bucak ma(İle) Girme kazasının nüfusu 1724 kişidir .Bu sayıda sadece yetişkin erkekleri kapsamaktadır³².Bütün nüfusun köyler dahil dört binin üzerinde olduğunu kabul edebiliriz .

1840 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti Tanzimat Fermanı gereğince köklü bir idari sistem değişikliğine gitmiştir.Gerek idari reform ve gerekse yeni iktisadi yapılanma asırlar boyu süren statik yapının değişmesinin ilk adımları sayılmalıdır.Yeni güç odaklarının ortaya

²⁶ BOA.Cevdet Maliye 24495

²⁷ BOA.Cevdet Dahiliye 11399

²⁸BOA.Cevdet Tımar 3243

²⁹ Ahmet HALAÇOĞLU, Teke Mütesellimi Hacı Mehmet Ağa ve Faaliyetleri .Isparta -2001.Sayf.59

³⁰ Burdur Şeriye Sicili 12 Numaralı defter . Sayf.150

³¹ Ahmet HALAÇOĞLU , a.g.e Sayf. 9

³² Kemal KARPAT,Osmanlı Nüfusu (1830-1914).İstanbul -2003.Sayf.152

çıkması eğitim alanın da yapılan yenilikler Cumhuriyete giden ve İmparatorluğun tasfiyesinin yolunu açmıştır.Bu meyanda, Tanzimat ı Hayriye adı verilen yenilikler çerçevesinde; sağlam bir vergilendirme yapabilme amacıyla halkın mal varlığı ve kazançları üzerinden tahakkuk gerçekleştirmek için yeni bir tespit yoluna gidilmiştir. 1840 -1845 arasında memleket özel yazıcılar tarafından taranmış hane hane tüm vatandaşların mal varlıkları yerinde görülüp zabıt altına alınmıştır. Temettuat defteri adıyla düzenlenen bu çalışmalar ,resmi veri olarak vergilendirme de kullanılmıştır. Temettuat defterleri günümüz de tarih araştırmaları için son derece önemli birer kaynak olmaya başlamıştır.

Bucak ve çevresi Temettuat defteri , Hicri 1256 Miladi 1840 yılı tarihli olup ;defterin kapağında “Antalya’ya tabi Bucak namı Diğer Girme Kazasının emlak defteridir “ yazılıdır³³. Bakıldığında bütün Temettuat defterlerinde olduğu üzere mahalleler sırasıyla hane hane ve her hane reisinin adını varsa lakabı, yanı sıra şahsın eşkalini belirten kısmıyla devam etmektedir.Bu eşkal daha ziyade boyu;uzun –orta- kısa gibi sakallı ise sakallı sakalının rengi siyah .beyaz ,kumral - şeklinde verilmektedir.Eğer şahıs çocuksa sabi olduğu kaydı görülmektedir. Mevcut mal varlıkları ; tarlası ,tarlalarından kaldırdığı buğday arpa ve sairesi gelirleri ,sığır ,buzağı , sağmal davar yoz davar ,camus kısrak ,merkep sayıları bunların değerleri ve bunlara bağlı olarak ta vergileri belirtilmektedir.

Deftere göre Bucak Kazası yedi mahalle ve iki köyden müteşekkildir.

Mahalleleri:

Yörükler Mahallesi

Çavuşlara Mahallesi

Alaaddin Mahallesi

Cami Mahallesi

Kaklık Mahallesi

Çukur Mahallesi

Kara Ayvatlar Mahallesi

Köyleri ise Girme ve Devri ‘dir

Mahallelerin hane sayıları ile ödedikleri vergi

Yörükler mahallesi :69 Hane toplam vergisi 6763 Kuruş

Çavuşlara Mahallesi.87“ 1035 “

Alaaddin Mahallesi: 73“..... 7420 “

Cami Mahallesi : 78“ 9353 “

Kaklık Mahallesi 56.... “ 5926 “

³³ BOA.ML.VRD.TMT.d 09908

Çukur Mahallesi : 77” 11205 “

Kara Ayvatlar Mah :100..”..... 14644 “

Mahallerin bulunduğu ilk sayfaların hepsinin başlangıcında şu not yer almaktadır:

“Mahalle i Mezkur kırk sene mukaddem hane iken bu defa ihtiyarlara sual olunduktan kema fies sabık hane olduğu tahkik kılınmış olduğu “

Verilen sayılara bakacak olursak 1780 tarihinde Bucak, 483 hanelik yerleşim yeri ve 1840 senesi mahallelerinin tamamı mevcuttu.Örnek olması bakımından Karaayvatlar Mahallesi sakinlerinin isimlerini aşağıya alıyoruz. Karaayvatlı veya Karaayvatlar adıyla bilinen bazı yörük topluluklarının Bozok ve Maraş'ta yaşadıkları veya yerleştikleri bilinmektedir.³⁴ Sözünü ettiğimiz defterden bu mahallede oturan bir çok şahsın kardeşlerinin başka mahallelerde oturduklarını anlıyoruz.Mesela Avşaroğulları bunların yanında Türkmenoğulları adını taşıyan ailelerin bir kısmının öteki mahallelerin sakinleri arasında yaşadıklarını görebiliyoruz.

Köyleri Girme ve Devri , hane sayıları ise Girme 88 ,Devri 45 hanedir.

Bucak namı diğer Girme Kazası Temettuat Defterinin kapağı. BOA.ML.VRT.d.09908

³⁴ Cevdet Türkay, Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak ,Aşiret ve Cemaatlar.İstanbul-1979.Sayfa 458

1840 senesi Karaayvatlar Mahallesi halkı :

1	İmam Mehmet Efendi oğlu (Mahalle İmamı)
2	Hacı İsmail
3	Hüseyin
4	İbrahim
5	Gedik Hacı oğlu Ahmet
6	Hacı İlyas
7	Gümüšoğlu Hüseyin
8	Molla Ahmet oğlu Süleyman
9	Ahmet
10	Mehmet
11	Yassı Belir'in Mustafa
12	Zibiloğlu Ahmet
13	Zibiloğlu Ali
14	Yassı Belir'in Mehmet
15	Yassı Belir'in Mustafa
16	Cingil Hacı İbrahim
17	Kulaksızoğlu Mustafa
18	K...ci oğlu Hüseyin
19	Dalbakoğlu Mustafa
20	Çakır Ali
21	Gök Ali oğlu Ali
22	Boz oğlu(Yoz)Mehmet
23	Gödeli(?) Halil
24	Kosalak (feslek)oğluHasan
25	Hüseyin
26	Sabi ...(?) Süleyman
27	Seyfi Oğlu Osman
28	Kabircioğlu(?) Halil
29	Bodur Veli

30	Türkmenoğlu Ali
31	Hacı Hatipoğlu Mehmet
32	Sabi Çataloğlu Mustafa
33	Diğer Sabi Çataloğlu Mustafa
34	Külü(?) Ali
35	Mehmet
36	Gürcü Köle oğlu Ali
37	Kara Ali oğlu Mehmet
38	Kara Ali oğlu Ahmet
39	Gebeşoğlu Mustafa
40	Gödeoğlu deli Hüseyin
41	Halakçı(?) Hacı Hasan
42	Hacı Hasan oğlu Hüseyin
43	Babuccu(?)oğlu Süleyman
44	Mustafa
45	Musa oğlu Osman
46	Kör Hasan oğlu Halil
47	Dübek(?)Hacı Halil (Mahalle İhtiyarı)
48	Mehmet
49	Çil Halil oğlu Mustafa
50	Osman
51	Sabi... Kara Ali oğlu Ahmet
52	İkiz Ali oğlu Mehmet
53	İkiz Ali oğlu Ahmet
54	Mecik (Maçık) oğlu Mehmet
55	Celil(?) oğlu Mustafa
56	Kara Ahmet oğlu ismail
57	Tuluk (?) oğlu Ali
58	Tuluk (?) oğlu Hüseyin
59	Topal Osman
60	Mehmet
61	Beslek(?) Mustafa
62	Acemoğlu Hüseyin

63	Hasan
64	Cingan(?) Ali
65	Bekir(Alil olduğu ve kazancı olmadığı ifade edilmiş)
66	İlvan (?) Süleyman
67	Ali Çavuş oğlu Musa
68	Cebde(?)oğlu Süleyman
69	Avşar oğlu Hüseyin
70	Çalca(?) oğlu Musa
71	Sarı ođlanođlu Mehmet
72	Ahmet
73	Türkmenoğlu Mehmet
74	Üctelli (Ucu telli)Halil
75	Sulu Arab'ın Mehmet
76	Fesli Sarı Mehmet
77	Hüseyin
78	Dereli Bayraktar Halil
79	Bekir
80	Kariođlu(?) Mehmet
81	Yusuf
82	Tıraşoğlu Mehmet
83	Mustafa
84	Yirik (?) Hacıođlu Hüseyin
85	Halil
86	Türkmenoğlu Abdurrahman
87	Türkmenoğlu Süleyman
88	Bardak oğlu Ali
89	Fettahođlu Mehmet
90	Bektaş
91	Tıraş Osman
92	Karakulađođlu Hasan
93	Kadiođlu Mehmet
94	Musa oğlu Mustafa
95	Musa oğlu Veli

96	Topal Kocaoğlu Mehmet
97	Yabaca (?) oğlu İbrahim
98	Kabaşoğlu Osman
99	Sabi ...(?) oğlu Mehmet
100	Ahmet (El bilekleri çolak) ³⁵

Tanzimatla başlayan çözülme imparatorluk topraklarının batı ülkelerce paylaşılması arzusunu daha da kamçılıyordu.Bitmez tükenmez savaşlar ,salgın hastalıklar ,kıtlıklar Anadolu'yu kasıp kavurmuş insanların korkunç bir yokluk ve sefaletle sürüklemiştir.Batı dev adımlarla ilerlemesini sürdürürken Osmanlı Devleti tam bir bozgun havası içinde gününü kurtarma peşindeydi.Emperyalizm için güçlülük haklılık sebebiydi.Tüm dünyayı sonsuz bir iştaha ile sömürmeye kalkan batı özellikle Türk yurdunda sayısız ocağın sönmesinde binlerce insanın katledilmesinde (Rus ,Bulgar,Yunan ve Ermeni v.s mezalimleri .) milyonlarca insanın eski yurtlarına dönme savaşı vermesine yol açmıştır.Kafkaslar ve Balkanlar ve diğer yerlerden Anadolu'ya hicretin ve bu hareketin getirdiği büyük mali sıkıntıların, toplumsal çalkantıların Türk yurdunu tam bir harabeye çevirdiği hakikatini unutmamak gerekmektedir. Yunan İsyanı ile başlayıp Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreye büyük tarihçimiz İlber Ortaylı “İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı” tanımlamasını yapmaktadır.Aslında bu Türklüğün en uzun yılı olmuş, eli kolu kırık , yaralı Türk ancak; Anadolu'ya sığınmış orada da canı talep edilmiş, İstiklal harbi sonunda tekrar ayağa kalkabilmiştir. 1820' ler de icat ettiği “Şark Meselesi”yutturmacasıyla emperyalizm, koca imparatorluğu nasıl adım adım yok ettiyse aynı sahtekarlığı yakın zaman da icat ettiği “Kürt Meselesi” zehriyle Türklüğü adım adım yok etme noktasına ulaşmıştır. Şark Meselesinin maymuncuğu o tarihlerde Ermeni ,Rum,Bulgar ,Arnavut ,Arap hakları ve özgürlükleri ise günümüzde ki maymuncuk söz de demokratik haklar diğer tabirle” Siyasi Kürtçülüğe” özgürlüktür.İktidarı ele geçirmek isteyen gözü dönmüş İttihatçılar her ırktan hain komitacıyla iş birliği yaparak iktidarı ele geçirmiş ama batının öğrettiği “Adalet ,Uhuvvet, Hürriyet “³⁶ teranelerinin aslında Ermeni ,Rum,Bulgar ve diğer komitacıların maskeleri olduğunu öğrendiğinde heyhat vatan çoktan elden çıkmıştır.Böyle tatlı sloganlar günümüz de başka sözlerle tekrarlanmaktadır. İşte bu zaman zarfında Anadolu'nun düştüğü dehşetengiz tabloyu bize en güzel yine Batılı seyyahlar anlatmaktadır. Bucak ve çevresinin bu kötü gidişattan masun kaldığını söylemek mümkün değildir. Emperyalizm palazlanırken, Osmanlı ülkesine çok sayıda güya arkeolog –

³⁵ Bölgeyi tanımadığımızdan dolayı isimlerde okunuş hataları olabilir.

³⁶ İttihatçıların halka yaptığı propaganda da kullandıkları cazip sloganlar.2.Meşrutiyetin ilanıyla her yere kazanmış sloganlar.Paraların üstünde bile yer almıştır.

seyyah aslında çoğu gizli servis elemanı rahip veya kilise görevlisi öncü gücü başka bir ifadeyle bir çeşit ileri karakolu göndermeye başlamıştır.Emperyal taktiğin sinsice ilk yaptığı iş, istila edeceği ülkenin insanına o ülkenin temelde onların olmadığını öğretmektir.Bunun da yolu arkeolojik araştırmalar paravanıdır .Seyyahlar zamanımız misyonerlerinin prototipleridir.Antik kentlerin araştırması yanında Osmanlı ülkesinde ne kadar ikilik çıkarılacak konu varsa hepsi onların araştırma sahası olmuş bu hususta hazırladıkları gizli raporları bağlı oldukları ülkenin servislerine vermişlerdir.Mesela günümüzde her sülaleye bir etnik soy bulma çalışmasının ilk temelleri bu seyyahlar tarafından hazırlanan raporlar doğrultusunda atılmıştır.Osmanlı kendi derdiyle uğraşırken onların bu faaliyetleriyle pek ilgilenememiştir.

Sözünü ettiğimiz seyyahların bir çoğu Bucak çevresine de uğramışlardır.Onların bıraktıkları gezi notlarından bu gün devrin günlük hayatı hakkında bazı ipuçlarını bulabiliyoruz.Mesela 1872 yılında Kremna antik kentine gezi için gelen İngiliz seyyah Daves ‘in Anatolica adlı eserinde Bucakla alakalı bölümün de şunlar yazılıdır.

“Öğlen 12:30 ‘da Bucak’a gitmek için Girme’den ayrıldık. Girme mezarlığında çok güzel meşe ve dişbudak ağaçları vardı.Fakat eskiye ait kalıntılar yoktu.Rotamız oldukça engebeli ve kayalıktı..... Öğleden sonra saat 2:30 ‘da toprağı işlenmiş küçük bir düzlükten geçtik ve 3:10’da büyük bir köy olan Bucak’ta Hacı Ali onbaşı’nın evine indik.Yaşlı ve kibar adam pek çok kez Mekke’ye hac için gitmiş çok misafirperver birisiydi..Önümüzde kahve tanelerini kavurdu ve kendi elleriyle kahvemizi hazırladı.

...

Akşam yemeğinden sonra ,kaşığı bir parça ekmekle sildim ve ateşe attı.Bunun üzerine o,kırıntıları maşayla topla dikkatlice topladı ve “Günah “ dedi.Ve çok şaşırmış gözüküyordu. Sonra ona benim yabancı olduğumu dolayısıyla bu ülkenin geleneklerini bilmediğimi hatırlattım. Bize devlet memurlarının çok sert olduğunu ve bu bölgenin köylülerinden zorla para topladıklarını söyledi. Vergilerini ödemek için bazı köylülerin zorla öküzlerini sattıklarını sefaletle düştüklerini anlattı.

..... Ertesi sabah evden ayrılırken Hacı Ali bizi ağırladığı için herhangi bir ücret ödememizi reddetti .İkramları ve hizmeti için ücret teklif ettiğimiz de ise “ben bir hizmetkarım “ dedi(Bu elbette bir tevazu için söylenilmiştir).

9 Mayıs’ta Bucak’tan ayrıldık Bucak Ovası çok bereketliydi. Ve bu bölgedeki diğer ovalar gibi tepe ve dağlarla çevriliydi.

.....Fakat yüksek kayaların arasından dar dağ geçitlerinden geçtikçe yolun dahada uzadığını görüyorduk Antalya yolunun bu rotada olmasına rağmen hiç yol yoktu. Sadece bir iz vardı. Ve son birkaç gün önce yağın yağmur çamurun içinden yüzeyi değiştirmişti.

Sabah saat 8.30 'da sağımızda Susuz adında bir köy vardı.Ve bu köyün önünde sol tarafımızda han olarak adlandırılan büyük bir bina vardı. Kesinlikle eski bir binaydı. Fakat onu fazla inceleyemedik. Bu han 1800 yılında Albay Leake ve General Koehler tarafından ziyaret edilmiş ve büyük bir binanın bir parçası olarak nitelendirilmişti.”açıkça belliydi ki bu han ilk çağ Hıristiyan kilisesiydi Büyük kemerli girişin her iki tarafında melek figürleri vardı.(Tipik batılı misyoner proto arkeolog görüşü. Bu zevata göre ;Anadolu'da eski ne varsa hepsi Hıristiyan eseri veya yaşayan bir topluluk varsa mesela Tahtacılar,Aleviler v.s mutlaka eski Hıristiyan ahalinin kalıntısı olup çıkar.Sözünü ettiği Susuz Han bilindiği üzere Selçuklu zamanından kalma bir kervansaray'ın ayakta kalabilen bölümüdür.)

Saat 9:30 'da sağ taraf ta derin kırmızı renkli uçurumun olduğu yüksek ve dik kayalıklar biraz ilerde Koosh Keui(Kuz Köy) ve Oorlou Keui(Uğurlu Köy) adındaki köyler vardı.

Burada ki sel küçük bir köprü sayesinde geçiliyordu.....Toprak ,tebeşirimsi bir kilden oluşuyordu çok bereketli topraklar değildi. Ama her yere buğday ekilmişti.Sabah saat 10.45'te “ the cafe of Badem Aghadj”(Badem ağacı)'na ulaştık. Bütün gezimiz boyunca , asla “kötü bakışlı “ bir yüz görmedim...”³⁷

1872 yılında Bucak'a uğrayan Alman seyyah Julius Seiff'de³⁸ ‘ Hacı Ali Onbaşı'ya misafir olmuş ve onun evinin eski Türk evine örnek olarak planını kitabına koymuştur.Ve evin bölümlerini anlatmıştır.Ayrıca kara saban ve bazı ziraat araçlarının kara kalem resimlerini eserine eklemiştir. Hacı Ali Onbaşı'nın misafirlüğünü övmüş evinde misafirken çorba ,pilav ve yoğurt ikram ettiğini arkasından kahve içirdiğini eklemiştir.Hacı Ali Onbaşı'nın çubuk tüttürdüğünü de unutmamıştır.Hediye kabul etmediğini seyyah Daves gibi o da övgüyle söz eder .Bucak'tan Susuz ve Karapınar köylerine geçtiklerini yolda Türkmenler'e (Yörükler) rastladıklarını onların deve kervanlarını gördüklerini ilave etmiştir³⁹.

1875'te Bucak merkezinde 9 Sıbyan Mektebi Kızılkaya'da 7 ve Milli 'de 5 Sıbyan Mektebi mevcuttu.Bucak mekteplerinin 161 kız 215 erkek öğrencisi vardı. Bunların yanında 6

³⁷ E.J.DAVES, Anatolica . London -1874.Sayf. 194-195-196-197

³⁸ Julius SEIFF,Reisen In der Asiatishen Türkei . Leipzig-1875 .Önsöz

³⁹ Julius SEIFF, a,g,e.Sayf.465-466-467-468

öğrencili bir de medrese eğitim veriyordu.Kızılkaya'da ise bir medrese ve 12 öğrencisi görülmektedir⁴⁰.

Bucak eğitim tarihi açısından önemli bir olay 1896 yılında bir iptidaiye yani ilkokulun açılışıdır. İşin dikkat çeken tarafı mektep mualliminin maaşının ödeneği bulunamamış idari makamlarca maaşın Bucak'ta her hafta kurulan pazaryerinde halktan yardım yoluyla toplanması istenmiştir⁴¹.Bu okul daha sonra sözünü edeceğimiz 1904 yılında Bucak'ta eğitimi "Usulü Cedid"(Eski usul anlayışın yerine daha modern eğitim kuramlarına göre öğretim metodu uygulayan okul) üzerine yapan tek okul olmalıdır. Hatta 1883 yılında Çavuş Mahallesinde üç sınıflı olarak açıldığı söylenen , adı 1920 'de Oğuzhan Mektebi olarak değiştirilip 1928 yılında yeni binasına taşınan Oğuzhan İlkokulu anlaşılan bu okuldur⁴².

1901 senesinde bölge çekirge afeti geçirmiş ve sonuçta büyük bir kıtlık yaşanmıştır.Bucaklı Yalancı Koca Bekir adında bir eşkıyanın kanunsuzlukları aynı yıllarda ortaya çıkmıştır.

1904 yılında Burdur ,Antalya ve Isparta Sancaklarını teftiş eden zamanın Konya valisi yaptığı bu teftiş gezisi ile ilgili olarak hazırladığı raporu Dahiliye Nezaretine sunmuştur.Bu raporda Bucak ile alakalı bölümü buraya alıyoruz.

"Antalya'dan Burdur'a azimette uğranılan ve Teke Sancağına merbut Bucak Nahiyesi merkezi bin haneye karip cesim bir kasaba iken orada Daireyi Hükümet olmayıp bir köylü haneciğinde ikamet eyledikleri görülmüş bu hal şanı hükümete münasip olmadıktan başka hükümet odaların da ikamet eyleyen köylüler bundan istifade kaydında oldukları dahi anlaşılmasına binaen bedeli rızayı ahaliye iane i biltedarik daireyi hükümet ittihazı olunmak üzere bir hanenin mübayası ile memurinin nakli ve kasabay ı mezkurede mevcut altı bab ibtadaiye mektebinden beşinde henüz Usulü Atike(yeni usul) üzere icrayı tedrisat edilmediği anlaşılmiş bunların dahi Usulü Cedideye(eğitimde modern metodlar kullanan okul) tahviliyle beraber muallimlerinin Usulü Cedide vechiyle tedrisat eden muaalimden iktisabı usulü talime eylemeleri hususatıBir müddet zarfında iane i tedarik ve tediye olmak üzere beş bin kuruş bedel ile bir hane mübayaa ve hizmeti hükümet oradan nakil ile resmi küşadı ircaı ve mekteplerin Usulü Cedideye tahvili esbabı istihsal olunup mezkur beş bin kuruş ianenin hüsnü suretle itası "

Bucak eğitim tarihi açısından oldukça önemli olan bu belgeden anlıyoruz ki ;1896 açılan İptidaiye mektebi dışında eski usulde eğitim yapan beş okul bulunmaktadır.Konya valisinin talimatı ile yeni usulde eğitim yapmaya istenen okulların durumu daha sonraları Maarifçe

⁴⁰ Burdur İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim (Komisyon).1998.Sayf.12

⁴¹ BOA.MF.MKT.352/12

⁴² Burdur İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim.Sayf.82

takip edildiği⁴³ ve tapularının tescil edildiği anlaşılmaktadır⁴⁴.1905 yılında sadece müderrisliğini Ali Efendi'nin yaptığı Ürkütlü Köyünde bir medrese mevcuttu.1909 'da Bucak'ta belediye teşkilatı kurulmuştur⁴⁵.

1909 senesinde aşırı yağışları yüzünden toprak kayması nedeniyle bir çok ev yıkılmıştır.Önce Balkan savaşı ve arkasından Birinci Dünya savaşı arkasından İstiklal harbi Türk milletinin yok edilme noktasından kurutulmuş a eriştiği zaman cenderesidir. Savaş yıllarının korkunç sefaletle, salgın hastalıklarla , kıtlıklarla ve cephelerde eriyen genç nesil Bucak tüm Anadolu toprakları gibi, bundan fazlasıyla etkilenmiştir. Resmi belgelere göre Birinci Dünya Harbi ve İstiklal Savaşında vermiş olduğu şehit sayısı yüz kişidir.Ancak isimleri tespit edilemeyen en az bu sayı kadar daha şehit'in mevcudiyeti kesindir.Bucaklı 1918 yılında çekirge felaketini tekrar yaşamıştır.Birinci Dünya harbinden yenik çıkan Osmanlı devletinin paylaşılması Mondros Mütarekesi ile fiilen başlamıştır.İngiliz ,Fransız ve İtalya büyük bir iştaha ile bu akbabalık görevine hemen girişmişlerdir. Özellikle İngilizler maşa olarak Yunanlıları kullanmayı düşünerek tarihi kurnazlıklarını bir kere daha konuşturup üzerimize salmışlardır.Bölüşme esnasında İtalya'ya Menteşe(Muğla) Antalya,Konya,Burdur ,Isparta ve Afyon Sancakları düşmüştü.Aslında İtalya'nın Anadolu'da bir maceraya girebilecek mecali yoktu.Ama Yunanlılara karşı duydukları kin ve endişe onları söz konusu bölgelere asker göndermesini ve kolonyel bir yapının oluşması derdine düşürdü.En azından bu bölgelerin kontrolü ve Yunanlıların hareketlerini yakından takip etmek Ege'nin dışına taşan bir Yunan hareketine set çekmekte temel gayelerindendi. Kısacası Yunanlıların güçlenmesini kesinlikle istemiyordu.Ve İngiltere - Fransa'ya da meydanı boş bırakmama arzusu buna ekleniyordu. Bu temel gaye ile Antalya'ya 28 Mart 1919 günü zırhlı bir krovezörle 300 'den fazla silahlı ve teçhizatlı olarak asker çıkardı⁴⁶.Türk tarafının yapmış olduğu çeşitli protestoları pek dikkate almayan İtalyanlar, güya kendilerinin işgal sahası olarak gördükleri bölgeleri etki altına almak için girişimlerine başladılar.

Antalya 'ya komşu sancaklardan Burdur ve Isparta'ya çeşitli bahaneler altında keşif için heyetler gönderiyorlardı⁴⁷.Nitekim 8 Nisan 1919'da Burdur'a böyle bir heyet geldi. Başta mutasarrıftan ve diğer resmi görevlilerle birlikte halktan oldukça soğuk muameleyle karşılaştılar⁴⁸.Daha sonraları da tekrar eden bu gözlem heyetlerinin amacı asker sevkiyat hazırlığıydı.İlk başta siyasi yollarla Burdur'u işgal etme teşebbüslerinin işe yaramayacağını

⁴³ BOA.MF.MKT.800/57

⁴⁴ BOA..DH.MKT.872/15

⁴⁵ 1967 Burdur İl Yıllığı, İstanbul -1967.Sayf.308

⁴⁶ Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ,Milli Mücadele'de Denizli ,Isparta ve Burdur Sancakları. Ankara-1999.sayf.12

⁴⁷ Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ.Sayf.14

⁴⁸ Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ,a.g.e Sayf.15

anlayan İtalyanlar askeri yolla Burdur üzerinde etkili olma kararına vardılar.20 ve 21 Haziran 1919 'da bazı kuvvetlerini Antalya'dan Burdur'a sevk ettiler.22 Haziranda Burdur'a gelen İtalyan Kumandanı Vryoni dört zabıt ve Konsolos Franti Mutasarrıfı ziyaret etmişler ve yol yapımı için geldiklerini beyanla (!) birkaç gün sonra yine geleceklerini söyleyerek aynı gün Antalya'ya geri dönmüşlerdir⁴⁹.Ama Burdur Mutasarrıfı tarafından durumdan haberdar edilen Konya Valisi Cemal Bey 24 Haziran 1919'da şifreli telgrafla İtalyanların doğrudan daireyi hükümete gidip mutasarrıfa Burdur'u işgale geldiklerini askerden kimseye zarar gelmeyeğini beraber çalışmalarını icap ettiğini beyan ettiklerini kendisinin İtalyanların bu hareketinin mütareke ahkâmına aykırı olduğunu gereken muamelenin mutasarrıftan yapılmasını istediğini Dahiliye nezaretine bildirmiştir⁵⁰. Burdur'a doğru asıl asker sevkıyatı 23 Haziran gecesi oldu ve İtalyanların bu hareketi Teke Mutasarrıfı Cemal tarafından 23 Haziranda1919 tarihli şifreli telgrafla Konya valiliğine bildirildi⁵¹. İtalyan güçleri önce Çubuk belinde tahkim sonra Hafız Bey çiftliğine yerleşmişler 25 haziran 1919 günü Bucak'a gelmişlerdir.Buradan devamla Çeltikçi istikametiyle 27 Haziran da Burdur'a intikal etmişlerdir.28 Haziran 1919 tarihinde Burdur'u resmen işgal ettikleri beyanının yapmışlardır⁵².Burdur Mutasarrıfı Ispartalı Darbazzade Vasfi Bey ,Burdurluların İtalyan güçlerine ses çıkarmamaları sükut içinde karşılamaları hususunda elinden geleni yapmış ve milli hissiyatın ayağa kalmasını elinden geldiği kadar engellemeye çalışmıştır.Bu halin Konya valisi tarafından da desteklendiği devrin yazışmalarından sezilmektedir. Bucak'ta bir bölük İtalyan askeri gücü konuşlanmış, Burdur –Antalya yolu sürekli işgal güçleri tarafından kontrol altında tutulmaya başlanmıştır. Çok geçmeden hemen Temmuz ayı başından itibaren İtalyanlar, Burdur –Antalya arasında konuşlanan askeri gücünü azaltma yoluna gitti ve Burdur hariç(Çok az sayıda asker kalmıştır) diğer yerlerdeki askerlerini geri çektiler. Çünkü o sırada Yunanlılar aydın Denizli hattına doğru hareket halindeydi.İtalyan etki bölgesi olan Muğla'ya doğru inmek için Yunanlılar iştahla bekliyorlardı.Yunan hareketine sürekli muhalefet eden İtalyanlar başta kendilerine Batı Anadolu'nun vaat edildiğini İngiliz oyunuyla Yunanlılara buraların verildiğini düşündüklerinden askerlerini Muğla -Aydın hattına nakletme amacındaydılar.Hatta Gizlice, Milli güçlerin Yunan'a karşı güney cephesinden hareket serbestisi kazanması içinde bu hareketi yapmış olması mümkündür.Kısacası İtalyanların Antalya –Burdur hareketi eski psikolojisinde değildi Ve vaziyetten Milli güçler alabildiğince faydalanma yoluna gitmiştir.İtalya'nın Burdur'daki

⁴⁹ BOA.DH.ŞFR.635/25

⁵⁰ BOA.DH.ŞFR.635/23

⁵¹ BOA.DH.ŞFR.6357/8 ve 635/9(Şifre zeyli) İtalyanlar bu gece saat üç raddelerinde üç yüz müsellaah askeri dört obüs(?) ve üzeri yüklü yirmi üç araba ... cebel topu mermisi yüklü bir sahra otomobiliyle Burdur cihetine hareket ettikleri....

⁵² Nuri KÖSTÜKLÜ,a.g.e.sayf.17

askeri varlığı 28 Nisan 1920 'de hemen hemen tamamen geri çekilmiştir. Buna mukabil İtalyan sinsi sömürge politikasını devam ettirmek maksadıyla sivil güçleri geride kalmıştı. Daha çok sağlık ,ziraat yardımları yoluyla halkı kandırmaya çalışan İtalya Milli güçlerle çatışmayı tehlikeli gördüğü açıktır. Böyle bir faaliyeti Mart 1920 'de Bucak'a gelen İtalyan Konsolos Franti burada yaptığı açıklamada kuvvetlerini çekeceklerini amaçlarının Türkiye'ye ziraat araçlarını fabrikaları getirmek olduğunu ifade etmiştir. Kurnazca düşünülen bu strateji gönüllü köleliği amaçlıyordu⁵³. İtalyanların Bucak'ta bıraktığı bir acı hatıra da döktükleri kandır. Üstü örtülen unutulmuş veya unutturulan bu olay; Bucak ile ilgili yapılan bir çok çalışmada hiç ele alınmamıştır. Osmanlı Arşivinde bulunan belgelere göre olay Bucak merkezinde yaşanmıştır. 27 Temmuz 1335 tarihli Konya Valisi tarafından çekilen telgraf ta "İtalyanların Burdur'a gelmek üzere hareket edip Bucak Nahiyesine uğrayan İtalyan zabitanın rakip olduğu (Bindiği) ve karye ahalisinin hiç görmedikleri otomobilleri seyretmek üzere toplanan ahaliyi men etmek için bir İtalyan askerinin akim kalan ...(Uzaklaştırma) üzerine ateşlediği tabancasından çıkan mermi karye ahalisinden iki kişiyi baş ve kolundan mecruh etmekle teşhis ve tedaviye alındığı ve bu bab da İtalyan makamlarından icabat edenyapılacak muamelatı esasiye Burdur Mutasarrıflığına bildirildiği arz ...olunur"⁵⁴.

Anlaşılacağı üzere kesin tarih verilmemekle beraber İtalyan subayları Burdur'a giderken uğradıkları Bucak'ta bindikleri araçlara bakmak isteyen bir grup insana, sömürgeci zihniyetin tipik anlayışını göstermişlerdir . Bütün insanlıkta ve dünyanın her yerinde o zaman ki Avrupa insanında da görülebilecek yeni bir aracı anlamaya çalışma merakı (İlk otomobilin çalışmasını gören ilk Avrupa insanların da şaşkınlıklarını gizleyemediklerini bazılarının çok korktuklarını unutmamak gerekmektedir) doğal olarak bir takım insan da meraklanıp makineleri görmek incelemek isteği ile İtalyan araçlarının etrafında toplanmışlardır. Kendilerinden başka insanları hep hakir gören sömürge zihniyeti ,söz konusu kazaya (Bilerek yapılmadıysa) sebebiyet vermiştir⁵⁵. Olay İtalyanların Bucak 'a ilk geliş tarihi 26 Temmuz 1919 günü mü veya sonraki bir tarihte mi olmuştur belgelerden bunu anlamak mümkün gözüküyor. 28 Temmuz 1919 günlü başka bir şifreli telgrafta ise, yaralanan Mustafa oğlu Ahmet'in öldüğü Dahiliye Nezaretine bildirilmiştir⁵⁶. Bucak ahalisinde bu elim olay üzerine husule gelen tepkinin yatıştırılması için yetkili makamların epeyce uğraşmak zorunda kaldıkları aşikardır. Halkımızın seferberlik devri diye bildiği Birinci

⁵³ N.KÖSTÜKLÜ, a.g.e. Sayf.39

⁵⁴ BOA.DH.KMS.5/52-1

⁵⁵ Bilindiği üzere batı kaynaklı filmlerde batılı kahramanların teknolojik araçlarını görüp şaşkınlıkla seyredip korkan geri kalmış insan tiplmesi sıkça kullanılmaktadır.

⁵⁶ BOA.DH.KMS.5/52-5

Dünya harbi sırasında çok sayıda asker kaçağı Anadolu'ya dağılarak eşkıyalık faaliyetine girişmişlerdi.

Dağ taş asker kaçağı bu eşkıya bozuntuları ile dolup taşmıştır. Devletin harp ile uğraşıp onlara yeterli güç ve maddi imkan ayıramayışı, bu gürhunun azgınlaşmasına sebep olmakta idi. Köyler de erkek nüfusun iyice azalması eşkıya sürülerini iyice azdırmıştı. Halkın ırz ve namusuna mal ve canına kast eden bu taife, her geçen gün gemi azıya almış memlekette asayiş namına bir şey koymamışlardı. Jandarma yoklukları içinde eşkıya takibini yapmaya çalışıp ve zamanla bunların temizlenmesine uğraşıyordu. Bazı Yörük aşiretleri toplu halde eşkıyalığa kalkmışlardır.

Denizli, Antalya, Burdur, Afyon civarlarında Buhurcu aşireti mensupları topluca eşkıyalık yapmaktaydılar⁵⁷. Çakal aşireti Teke yarımadasında eşkıyalık sürmekteydi. Bu tür faaliyetleri Bucak çevresinde yürütenlerde vardı ki Mellili Süllen bunlardan sadece biridir. 8. Temmuz 1919 'da Kızılkaya Uğru köyünde sıkıştırılan böyle bir eşkıya grubu temizlenmiştir. Sonuç Teke Sancağı Mutasarrıfınca üst makamlara şöyle iletilmişti.

“ Antalya, Isparta, Burdur Livalarında icrayı şekavet eden eşkıyayı meşhuradan Bucaklı Koca Bıçak Oğlu Mehmet, Devrili Halil, Seydili Köylü Nuri, Dağlı Karyeli (?) Ali 'nin Kızılkaya Nahiyesinde Uğrulu Karyesinde bilmüsademeye binaen istiskal edildikleri⁵⁸.

İstiklal Harbi sırasında Bucak ahalisi Milli Mücadeleye elinden gelen desteği sağlamıştır. Daha ilk mücadele kıvılcımı çakılır çakılmaz beş yüz kadar Bucak gönüllüsü (İçlerinde Milli-Melli- Gönülleri de vardı) Burdur Ahz 1 Asker Dairesine baş vurarak cepheye sevklerini istemişlerdir. Mutasarrıf, İtalyan sorumlu subayının etkisiyle ayrıca kendisinin de Milli Mücadele düşmanı olması sebebiyle gönüllüleri dağıtmıştır. Aynı Mutasarrıf Darbazzade Vasfi; Yunan ordusu Denizli'ye doğru ilerlemeye başlayınca Burdur Askerlik Dairesi Başkanı Miralay İsmail Hakkı Bey, Burdur depolarında bulunan silahların Sarayköy cephesine sevki için el altından İngilizlerin Burdur'daki subayı ile anlaşarak araba için mutasarrıflığa başvurunca durumu öğrenen bu mutasarrıf kendisiyle aynı zihniyete sahip Konya valisine bildirerek sevki engellemiştir⁵⁹. Ancak bütün engellemelere rağmen Bucak gönüllülerinden bir kısmı Sarayköy Milli Ordusuna⁶⁰, bir kısmı da “Burdur Gönüllüleri” içinde Nazilli cephesine sevk edilmişlerdir. Burdur Milli Taburu adıyla Isparta da oluşturulan Demiralay'a iltihak edenlerde vardır.

⁵⁷ Buhurcular, Burdur Kıravgaz Köyü yakınlarında Antalya ve Bucak taraflarında gezen Hacı İbrahimli Yörükleri ile ikindi üzeri başlayıp ertesi sabaha kadar süren çok şiddetli bir çatışma sonun da bir daha gelmemek üzere bölgeyi terk etmişlerdi.

⁵⁸ BOA.DH.EUM.AYŞ.14/98

⁵⁹ Emekli Albay M.Şefik, İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali. İstanbul-1937. Cilt2. Sayf.68

⁶⁰ Emekli Albay M.Şefik, a.g.e. Cilt 3. Sayf.66

Uzun savaşlar sonunda Cumhuriyet'in kurulması ,harp yıllarının sona ermesi yoluk kıtlık ve sefalet yıllarının yaralarını sarmaya çalışan Bucak için bir fırsat doğurmuştur.Yüzyıllar boyu göller yöresinin bir çok yerinde olduğu üzere kendi yağıyla kavrulan savaşacak asker ve toplanacak vergi haricinde kesinlikle hatırlanmayan Bucak yine kendi kaderiyle baş başa 1950'li yıllara ulaşmıştır.Bilhassa konumunun sağladığı fırsatları Türkiye kalkınmasının ivme kazanmasıyla değerlendiren Bucaklılar günümüzde Teke yarımadasında Antalya ve Burdur'dan sonra en kalabalık nüfus ve en gelişmiş ekonomiye sahip duruma gelmeyi bilmişlerdir.Verimli toprakla ve bu toprakların getirisi yüksek çeşitli ürün eldesi kolaylığını sağlaması ayrı bir artı değer olmuştur. Ayrı bir artısı ise Bucaklıların bilhassa aydın zümrede çevreden kendilerini farklı görmeleri psikolojisidir Bu onlara fazladan bir artı getirirken Bucak'ın hitap ettiği hinterlandın diğer sakinlerinden soyutlanma , güçlü iken yalnızlaşma tehlikesini içinde taşımaktadır.Halbuki gücü sürdürme günümüz dünyasında bütünleşme ile olmaktadır.Farklı görünme gücü ilerde bir girdap gibi büyümeyi merkeze çöktürme kuvvetiyle at başı beraber yürümektedir.Önemli olan dengeyi bozmadan çevre ile uyum içinde bölgesel kalkınmayı entegre bir şekilde yapabilmektir. Burada bu zümreye tekrar ismini almak istedikleri Türklerin efsanevi atası Oğuzhan'ın ölümüne yakın oğullarını çağırıp ellerine verdiği tek oku kırmalarını istediği ve tek oku hepsinin kırdığı ok sayısı arttıkça kırılan ok sayısının azaldığı hatta hiçbir okun kırılmadığı bunun üzerine Oğuzhan'ın oğullarına birlik olmanın tek olmadan ne kadar önemli olduğu hususunda verdiği dersi hatırlatmak yerinde olacaktır.

1919 'da İtalyan işgalcilerinin otomobillerini merakla inceleme için toplanan Bucak insanı bu saikle can verip kan dökmüştü talihin garip cilvesi bu gün Bucak söz konusu sanayi kolunda etrafına göre dikkat çekici duruma yükselmiştir.Bu bağlamda Bucak ile ilgili olarak 1946 yılında yazılan Türkiye Kılavuzu adlı kitapta yazılanları alıyoruz.Günümüz Bucak ile karşılaştırmayı okura bırakıyoruz.

BUCAK İLÇESİ

“Bucak ilçesinin doğusunda Isparta İli ,güneyinde Antalya'nın Korkuteli ilçesi batısında Tefenni İlçesi ,kuzey ve kuzey-batısında Burdur merkez İlçesi vardır.İlçenin yüz ölçümü 1.075 kilometrekaredir.

Kasaba Burdur'a 43 Km.lik oldukça muntazam bir şose ile bağlanır. Bucak ilçesinin tarihi ve eski eserlerine ait ne bir belge ve ne de bir kaynak bulunamamıştır. İlçede eski eser mevcut değildir. 1940 sayımına göre ilçenin 8995'i erkek 10.292'i kadın olmak üzere 19286 genel nüfusu olup bunun 4386 sı kasabada oturmaktadır.

İlçenin toprakları ziraata elverişli ve verimlidir.Dağları ormanlık arazisi yeşilliklerle kaplıdır.İlçede Buğday ,Arpa,Çavdar, biraz da Pamuk ve çok miktarda tütün yetişir.Meyveleri içinde armut ve şeftalisi övülmeğe değer.Az miktarda da her cinsten hayvan ve fazlaca kıl keçisi yetişir.İlçenin belli başlı ticaretini teşkil eden kereste ile kıl keçisidir.Kerestesi Antalya'dan denizyoluyla İstanbul ,Suriye ve Mısır'a ,Burdur'a ,Isparta illerine sevk edilir.Kasaba ve köylerinde çul, çuval ve kağnı arabası örtüsü dokurlar. Bu dokumalar mahalli ihtiyacı karşılar.

BAZI TÛCCAR VE İŞADAMLARI

Halil KART BAKKALİYE

HÛSEYİN İŞİK MANİFATURA

HÛSEYİN ÖZDAMAR BAKKALİYE

LÛTFİ ALP MANİFATURA

OSMAN SARI BAKKALİYE

ŞÛKRÛ ÖZADAMAR BAKKALİYE

VEHBİ ÖNCEL MANİFATURA

İlçenin nakil vasıtaları at ve öküz arabalarıdır. Eşeklerde taşıt işlerinde kullanılır. Kasaba da iki han ve bir otelimsi han vardır. Şükrü Damar ve Ali Münir Sarı'ya ait olan hanların yer yataklı odaları temizdir. Fahri Ocak'ın idare ettiği "Safa "adındaki otelimsi han karyolalıdır. Abdurrahman Sefer ve Safa Korkuteli'nin işlettikleri iki aşçı dükkanı ayrıca iki berber ve iki kahvesi vardır. Biri kasabada on biri köylerde üçer sınıflı on iki ilkokul vardır ve yeniden 12 okul daha yapılmaktadır. İlçede sıtma yok denilecek kadar azdır. Yalnız Ketsel köyüne(Gölü olmalı) yakın olan birkaç köyde sıtma görülmektedir. Bura da sıtma ekipleri faal durumdadırlar.İlçede su bol değildir. Daima su sıkıntısı vardır. Kaplıca ,ılıca ve maden suyu gibi şifalı suları yoktur⁶¹.

1-B.Girme: Antik kent Cremna'nın yakınlarında kurulduğundan dolayı bu ismin değişerek Türkçeye geçtiği iddiası vardır.Girme adının Türkçede ki içeri bölge veya iç bölge konumundaki yerler için de kullanıldığını unutmamak lazımdır .Ayrıca "Germe"sözünün taraça edilmiş toprakların önüne çekilmiş taştan örülen setler için kullanıldığı malumdur. Ayrıca halk arasında Germiyanoğulları'na Girme Hanlar denildiğini biliyoruz .

Girme , 1530 'da Karahisarı Teke⁶² kazasının 21 haneli ve 2032 akçalık hasılatı olan bir köyü idi⁶³. Aynı defter de Devri'ninde Karahisar'ın köyü olduğu belirtilmiştir.

Yukarda belirttiğimiz üzere Girme ve Bucak 17.yüzyıl sonrası genellikle beraber anılmıştır.18.yüzyıl ikinci yarısından itibaren de batılı seyyahların Cremna antik kentine

⁶¹ Türkiye Kılavuzu,Burdur –İli ve İlçeleri.Ankara-1946.Sayf.717

⁶² Karahisarı Teke topraklarının çoğunluğunu Antalya'nın Serik kazasını içine alan bir kazadır.

⁶³BOA.166 Numaralı Muhasebi Vilayeti Anadolu Defteri Sayf. 594

ilgileri artmış ve mutlaka antik kent gezmişler yazdıklarıyla bize o devrin günlük hayatından kesitleri yazılı olarak bırakmışlardır.

1-C.Milli (Melli): Milli adının da antik bir yer olduğu düşünülen Milyas'tan çıktığı iddia edilmektedir. Girme adının Türkçede ki içeri bölge veya iç bölge konumundaki yerler için de kullanıldığını unutmamak lazım gelmektedir. Melli'ye gelince ortada isim benzerliğinden başka bir şey yoktur. Çünkü eski çağda sözü edilen yerde Milyas veya benzeri adla bilinen bir kent kesinlikle mevcut değildir. İsim benzerliğinden yola çıkan arkeologlar alakası olmadığı halde adeta zorla bu yöreye bu tarihi geçmişi yakıştırmışlardır. Dolayısıyla bir benzer kelimededen koca bir tarih çıkarmayı denemişlerdir. Halbuki sözü edilen Milyas ,Tefenni -Karamanlı yakınlarında Kabalia adıyla tanınan bölgede bir yerdi⁶⁴. Aynı durumun Burdur içinde geçerli olduğunu düşünmek mümkündür. Burdur adının kaynaklandığı iddia edilen Polydor 'un konumlandığı yer, halen tespit edilemediği gibi böyle bir kentin varlığı tek kaynağa dayandırılmakta ve dolayısıyla kesinliği bile şüphelidir⁶⁵ Milli ,1455 senesinden beri Osmanlı yazılı belgelerinde adından söz ettirmektedir. Yöreye adını veren Milli aşireti veya cemaati yada Yörüklerinin varlığını biz on beşinci yüzyıl ikinci yarısından beri biliyoruz. Söz konusu Yörükler; o tarihten yakın tarihimize kadar “ Milli Yörükleri” olarak varlığını hep koruya gelmişlerdir⁶⁶. Milli ,on altıncı yüz yılda Mükerrerem Kömü kazasının bir mezrası olarak görülmektedir. Osmanlı belgelerinde bazen da Millu cemaati adıyla sözü edilmektedir. Milli bölgesinde Oğuz; Bayat ,Kargın,Kayı,Iğdır,Eymür,Dodurga,Salur ve Yıva boylarının varlığı da arşiv belgelerinde tespit edilmiştir. Milli aşiretinin Oğuz Kayı boyundan geldiği kabul edilmekle birlikte bazı tarihçiler ise Büğdüz boyundan çıkma olduğunu söylemektedirler. Bir düşünceye göre on beşinci yüzyıl içinde bilinmeyen bir sebeple ve büyük bir ihtimalle de asayiş sorunundan dolayı Milli aşiretinin bir bölümü Teke 'den Güney doğu Anadolu'ya intikal etmek zorunda kalmışlardır. Bazı dilcilere göre de bölgeye göçe tabi tutulan veya bölgede yaşayan bir çok Türkmen aşireti veya oymağı gibi; zamanla Milliler de ana dillerini unutarak Kurmanç lehçesini konuşmaya başlayıp milliyetlerini yitirmişlerdir⁶⁷. Güneydoğu Millilerinin 15. yüzyılda adlarından pek bahsedilmezken batıdaki Millilerin varlığı bilinmektedir . Teke Elinden benzer başka bir sürgün Teke Yörüklerinden Sarılar'ın 1555 yılında Bağdat yakınlarına sürülmeleridir⁶⁸.

Milli Yörükleri on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda şu cemaatler ve onların bağlı oldukları Oğuz Boyları şunlardı: Akbük ,Akça Kilise ,Bayat, Eşen (Varsaklardan), İsa Sazı (Eymür)

⁶⁴Veli SEVİN,a.g.e Sayf.161

⁶⁵Veli SEVİN,a.g.e Sayf.161

⁶⁶H.Macit SELEKLER ,Yarım Asrın Arkasından.İstanbul-1960.Sayfa 45.

⁶⁷Bu konu sitemiz Dirmil bölümünde genişçe ele alınmıştır.

⁶⁸BOA.Mühimme Defteri 1.Sayf.1-195

sonraları (El sazi adını almış olmalı),Kabağaç (Dodurga),Kafirbükü(Salur),Karacaviran-Karacaören(Yıva)Kayı,Kuzubey,Kayı,Kayıece,Çakırlar,Gelesin,Girmeli,Adil maUmur.Emir-hanoğulları ve Devlethanoğulları,Kızıl İshaklar ve Küreciyanlar.Melli içinde az da olsalar Sarkeçili Yörüğüne de rastlanmaktadır. Milli veya halk arasındaki adıyla Melli 1926 yılında Antalya vilayetine bağlıken Bunun yanında Milli Yörükleri Milli –Melli dışında bazı köylerin kuruluşun da da rol oynamışlardır Örneğin Bucak Kuşbaba ve Arvallı köyü halkının bir kısmı Milli Yörüğüdür.Milli-Melli, Karaöz ve Dağ Beldesi tarafları hariç tarih içinde hep beraber anıldığı aynı yıl kaza yapılan Bucak’a dolayısıyla Burdur’a bağlanmıştır.Bu tarihte 1926 yılında Bucak Kazası idari birimi teşkil edilince Melli(Kocaaliler) nahiye yapılmıştır.Diğer bucak Pazaravdanı’(Kızılkaya)dır .

1-D.Kızılkaya ,bir mahalli adı olarak Kızılkaya’nın varlığı 16.yüzyıldan beri bilinmektedirSöz konusu asırda Teke Sancağı Bağkonak kazası sınırları içinde olan Kızılkaya, özellikle 1501 yılında patlak veren Şah Kulu isyanı sırasında isyana katılan Alevi Türkmenler, Kızılkaya Türkmeni veya Kızılkaya eşkiyası şeklinde vasıflandırılmaları nedeniyle tarihin sayfalarına iz bırakmıştır.Şahkulu , Kızılkaya bölgesi köylerinden bir Türkmen sipahi olup Azerbaycan Erdebil şehrinde yaşayan ve Şah İsmail’in dedesine bağlı alevi bir Türkmen ocağındandı. Şah İsmail ortaya çıkınca Teke ve Hamit Sancaklarında yaymak için onu halife adıyla görevlenmiştir.

Bazı tarihçiler onun İstanoz (Korkuteli) Yalımlı köyünden olduğunu belirtirse de söz konusu tarihlerde İstanoz ‘un böyle bir köyünün varlığı gözükmemektedir⁶⁹.Şahkulu faaliyetleri nedeniyle Kızılkaya’da sıkışınca Antalya yakınlarına göç etmiştir. Teke ve Hamit Sancaklarında çok yoğun bir propaganda ile önemlisi Osmanlı devşirme yöneticilerinin hatalı tutumları sonucunda büyük bir taraftar kitlesi kazanan Şahkulu 1501’de harekete geçmiştir. Sultan ikinci Bayezit, sonuçta bu iki sancaktan çok sayıda Türkmen’i Modon ve Koron adalarına sürgüne gönderdi. Çoğunluğu Balkanlar’a da epey sürgün vuku’u buldu .1510 senesinde Şahkulu isyanı Teke ve Hamit sancaklarının büyük bir bölümünü harabeye çevirdi.Elmalı , İstanoz ,Göhlisar ve Burdur’u yakıp yıkan Şahkulu Kütahya’yı alarak karşısına çıkan Karagöz Paşayı yendi ve paşayı esir edip kazığa vurdurdu⁷⁰. Rumeli’de bulunan Vezir azam hadım Ali Paşa’nın Anadolu’ya geçip üzerine geldiğini duyunca, Antalya civarına çekildi. Alevi bir Türkmen devleti kurmayı amaçlayan Şah Kulu, Çubuk Boğazından Bucak’a (O tarihlerde İncir Hanı yolu üstünde olan Çubuk Boğaz’ı İncir

⁶⁹ Geniş bilgi için bakınız ;Behset KARACA .XV ve XVII .Yüzyıllarda Teke Sancağı Isparta – 2002 .

Latif ARMAĞAN, XVI .Yüzyılda Teke Sancağı..Ankara -1996(Ankara Üniversitesi.Yayınlanmamış doktora tezi)

⁷⁰ Karagöz Paşa’nın gerek Burdur’da ve gerekse Göhlisar’da çok sayıda vakıfı bulunuyordu.Burdur’da Karagöz Paşa mescidi onun eseri idi.Anlaşılan Paşa’nın bölge ile bir bağı vardı.

derbendi adıyla bilinmektedir) yaptığı çıkış hareketi sonuçsuz kalınca ona katılan Teke ve Hamit Sancağı Türkmenlerinden yirmi bin kadar insanla , Antalya'dan Konya Beyşehir istikametinde yer alan Kızılkaya Boğazından yol bulup, Beyşehir önlerine geldi. Üstüne gelen Sadrazam Hadım Ali Paşa'yı yendi. Paşa savaşta ölüirken kendisi de yaralandı ve bir müddet sonra öldü. İsyancılar Sivas Erzincan yoluyla İran'a geçtiler. Osmanlı Devleti isyandan sonra tekrar yine bir çok Türkmen'i Balkanlara sürgüne göndermiştir. İşte bu isyan ve Şah Kulu'nun inanılmaz vahşeti Osmanlı Tarihçilerince unutulmamış, çok zaman sonraları bile isyancılar“Kızılkaya eşkıyası“olarak anılmışlardır⁷¹. Ünlü seyyahımız Evliya Çelebi 1650 yılına doğru bölgeye Antalya üzerinden, Susuz Köyüne kadar gelmiş ve bura halkının tamamının Müslüman olduğunu açıklamıştır. Kızılkaya ,1814 tarihinden öncesi Teke Sancağının bir kazası olarak idari bir merkez olmuştur.Kaza merkezi son dönemlerde Bademağacı Köyü'dür .Yöre Cumhuriyet döneminde Antalya 'ya bağlı Kızılkaya Nahiyesi olarak geçerken 1926 yılında Pazaravdanı Köyü(Adı bilindiği üzere Kızılkaya olmuştur) nahiye merkezi yapılip çevre köyleriyle Bucak ilçesine bağlanmıştır.

Eski Kızılkaya'nın bir bölümü de Antalya merkez ilçesine dahil edilmiştir. Pazaravdan'ın hemen yakının da yer alan Ürkütlü ,Keçili,Anbahan ve Yüreğil gibi köyler bir ara Kızılkaya kazasına dahil olsalar da tekrar Ağlasun Nahiyesine ilhak edilmişlerdir.Hatta Anbahan ve Yüreğil köylerinin arazilerinin bir kısmının Teke Sancağı içinde bulunduğu mahkemeler sonucunda 19.yüzyılı sonlarına doğru Burdur tapusuna geçirildikleri malumdur. Sözü gelmişken Oğuz Yüreğir boyundan çıkma Yüreğir köyü Tanzimat devrinden beri tütünleri ile meşhur ünlü bir köydür.1312(1894) Hicri Konya Vilayet Salnamesinde Yüreğil Köyü'nün Ağlasun Nahiyesine bağlı olduğu ve 76 hane ,429 nüfus sahip olduğu yer almıştır⁷² Bucak Yüreğil'i ile Tefenni Yüreğili ve hatta o devirde Burdur'a bağlı Acıpayam Yüreğil'i sıklıkla birbirlerine karıştırıldıklarından Tefenni Yüreğili'nin adı sonradan bu kargaşaya son vermek amacıyla “Yeşilköy” olarak değiştirilmiştir.Aynı karıştırma olayı Tefenni Yuva köyü ile Bucak Yuva köyleri arasında yapılmıştır.

2-TARİH İÇİNDE BUCAK ÇEVRESİ

Bucak bölgesinin tarihi geçmişine bir göz atacak olursak; kalkolitik çağdan beri insan yerleşimine açık olduğunu görürüz.Bucak sınırları içinde bulunan antik kent Cremna'da M.Ö. 1200 yıllarından Frig buluntularına rastlanmamıştır.Psidya'nın içinde bulunan çevre M.Ö 546 'da başlayan Persler döneminden sonra İskender'in istilasına uğramıştır.Arkasından Roma devri başlamış ve M.Ö 25'te August'un seferi esnasında Cremna Roma kolonisi haline

⁷¹ Hoca SADETTİN ,Tacı-t Tevarih.Tabhane i Amire -1279(Hicri). Cilt 2.Sayfa 162

⁷² 1312 KVS.Sayf.364

getirilmiştir.Roma devrinden sonra Bizans devrinde Anatolica teması içinde yer alıp, Perge metropolitliğine bağlanmıştır⁷³.Cremna'dan başka Yüreğil Köyü yakınlarındaki Komama,Kestel'e yakın Kreteopolis ve Kuşbaba civarında Kolbasa antik yerleşim yerlerinin varlığı bilinmektedir. Bizans döneminde Psidya(Burdur –Isparta ve Pamfilya (Antalya) defalarca Müslüman Arapların istilasına uğramıştır.İlk defa Araplar 790 yılında Antalya'yı feth etmişler sonra ellerinden çıkan bölgeyi ünlü Türk kumandanı Afşin halife Mutasım devrinde tekrar feth etmiştir.Elden bir daha çıkınca deniz yoluyla Fazl tarafından alınmıştır. Bucak yöresi Türklerle ilk defa Malazgirt savaşı sonrası 1085 yılında Anadolu Fatih Kutalmış Oğlu Süleyman Şah'ın Antalya'ya doğru başlattığı akınla oldu.Bölgeye büyük küteller halinde gelen Türkmen boyları Eskişehir ile Göller yöresi arasında bir set oluşturarak, Bizans güçleriyle daimi bir mücadele içinde bulunmuşlardır.Türklerle Bizans arasındaki bu mücadele , güney kanadında yer alan 1204 yılında Burdur'un kesin olarak Türklerin eline geçmesine kadar devam etmiştir.Defalarca bu iki güç arasında el değiştiren çevre ,1204'ten sonra Birinci Gıyasettin Keyhüsrev'in Antalya'yı ele geçirmek için en uygun yol olan Bucak yoluyla yaptığı harekate şahit oldu. Sonuçta 1207 yılında Antalya Türklerin eline geçti ve Bucak Bölgesi de böylece bir daha elden çıkmamak üzere feth edilmiş oldu. Bu tarihten önce bir çok kere bu yöre Türklerce alınmıştı ,güvenlik sorunu Antalya alınca daha iyi sağlanmıştı⁷⁴.Bucak iklim olarak tam bir Akdeniz iklimi sayılmasa da oldukça yumuşak bir iklime sahiptir.İlman iklim Türkmenlerin yöreyi asırlarca kışlak olarak kullanmalarını kolaylaştırmıştır.

Sözünü ettiğimiz Türkmen boyları;

Kayı,Büğdüz,Iğdır,Bayat,Eymür,Kargın,Dodurga,Yüreğil,Yıva Afşar ve Salur'lardır.

Bölge ,sahilleri sürekli vuran Hıristiyan Akdeniz korsanlarının yağmaları yüzünden konar göçerlerin her zaman sığınacakları bir yer olma özelliğini sürdürmüştür. Türkmen boyları uzunca bir süre hayvancılık için elzem olan sahillere tam olarak inememişler daha çok Göller bölgesi içinde yaşamaya çalışmışlardır. Selçuklu Devleti kuzeyde Sinop'u güneyde Alanya ve Antalya'yı alarak denizlere tam açılımı gerçekleştirenince asıl hedefi olan ticari hayatın canlandırılması yoluna girişmiştir.Bunun içinde bütün yol güzergahlarında güvenlik arttırıcı önlemlere başvurmuştur.İlk önce tüm yollarda büyük kervansaraylar inşası politikası geliştirdi.Tabi temel politikası devlet merkezi Konya ile ekonomik bölgeler yani iskeleler arasındaki ulaşımıydı .Bucak yöresi Konya aile Antalya arasının önemli kavşak noktasıydı.Antalya dan çıkan yolun birincisi Çubuk boğazından Anadolu'nun içlerine,

⁷³ Veli SEVİN,Anadolu Tarihi Coğrafyası .Ankara-2001. Sayfa 160

⁷⁴ Claude CAHEN;Osmalılardan Önce Anadolu.İstanbul-2002.Sayfa 65

İstanbul ve Ege bölgelerine açılıyordu.İkincisi ise aynı yönden Susuz Han'a uğrayıp o zamanlar henüz kurulmayan Bucak kıyısından dağ kenarını takip ederek Peçenek Boğazından Ağlasun'a varıyordu ve burada bulunan handa konaklanılıyordu⁷⁵.Çubuk Beli'nden Bademağacı'na geçen birinci yol Kızılkaya (Pazaravdan burasının pazarı aynı yolla İncir pazarına ulaşıyordu) üzerinden Kestel Gölünü dolaşarak kuzeye yönelip ⁷⁶Kuşbaba - İncir Han'ı takiple , Çebiş ,Arvallı üstünden Kızılbucağ -Ovacık –Beşkavak-Kıravgaz (Kayaaltı) köyünden geçerek Örtülü'den Burdur'a ulaşmaktadır.Selçuklu yolu olarak bilinen yol yörenin en önemli yoluydu⁷⁷. Aynı yol Arvallı'dan aykırılıp Peçenek Boğazına gelen ikinci yolla birleşerek Ağlasun'a geçiyordu. İkinci yol 'un güzergahı Ağlasun'dan Isparta'ya oradan Eğridir üzerinden Konya'ya doğru gider. Ancak; yolun bilhassa Ağlasun-Isparta arası ulaşımı çok zordu. Çünkü Köroğlu Beli iklim sertleşince çok zor geçit verdiğiinden daha çok birinci yol kullanılıyordu. İklim şartları zorlaşınca Isparta'dan Antalya'ya gidenler önce Burdur'a gelip birinci yolu kullanmak zorunda kalıyorlardı.Halen kullanılan Burdur- Çeltikçi yolu; eskiden Çeltikçi- Bucak arasındaki yerler bataklık ve sulak bölgelerle dolu olduğundan ulaşım yapma imkanı vermiyordu. Çünkü Çeltikçi ovasında bol su birikmesi sebebiyle çeltik tarımı yapılıyordu.Ayrıca Çeltikçi Beli büyük bir engeldi. Bu nedenle yol yoktu veya çok az bir süre kullanılabilirdi. 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren günümüzde kullanılan yola yakın bir yoldan ulaşım yapılmaya başlandı. Susuz ve İncir Hanları hakkında yapılan tüm yayınlarda bu hanların Isparta- Antalya yolu için yaptıklarını okuruz. Bölgeyi bilmeyen veya en azından ciddi bir alan taraması yapmanın sonucu kişiler bu düşünceye varmaktadırlar. Ağlasun'dan Susuz Han'a gelen yolun güneye Antalya yönüne değil de nasıl birden bire üstelik ova ve sulak yerlerle dolu bir yer olan batıya yönelip İncir Han'a ulaştığı hususunu herhalde izah edebilirler.Kuzeydeki Burdur'a giden binlerce yıllık antik yolu yolu saptırıp nedense kilometrelerce uzatmayı göze almaktadırlar. Üstelik aynı yol üzerinde birbirine bu kadar yakın iki kervansaray'ın yapılmasının mantıksızlığı ortada iken⁷⁸. Batılı seyyahlar ,Susuz'dan geçen yolun çok kötü olduğunu hatta yağışlardan yolun görünmediğini anlatmaktadırlar. Örneğin 1872 'de Bucak'tan Antalya'ya giden İngiliz gezgini Daves bu durumdan şikayet etmektedir⁷⁹.

Bucak çevresi Selçuklular devrinde herhangi bir önemli olaya şahit olmamıştır. Bir rivayete göre Ünlü Selçuklu komutanlarından Susuz'a bölge iktası olarak verilmiştir.Bu rivayet

⁷⁵ Ağlasun da ki handan arta bir şey kalmamıştır Ancak son dönemde Burdur Müzesi Müdürlüğünce yapılan sondajla Hanın yeri tespit edilmiştir. Burada Selçuklu tarzı çinileri olan hamamı bulunmuştur.

⁷⁶ Veli SEVİN,a.g.e Sayf.156

⁷⁷ , A. Latif ARMAGAN: XVI. Yüzyılda Antalya.Tarih Araştırmaları Dergisi(Ankara.Ün.) 38 (2005) .Sayf.97

⁷⁸ Selçuklu kervansarayları birbirlerine uzaklığı 8 saatlik bir mesafe ile yapılmıştır.

⁷⁹ E.J.DAVES,Anatolica .1874.Sayf.197

doğruysa halen Susuz olarak bildiğimiz köye adı Susuz Bey'den kalmıştır. Bucak, 1243'ten sonra başlayan Moğol zulmünden mutlaka etkilenmiştir ve bu etki dolaylı olmalıdır. Batı ucundaki Türkmen beylerinin Moğollarla karşı olan mücadelelerine bölgenin katkı sağlaması elbette mümkündür. Nitekim Göller Bölgesindeki Türkmenlerin Moğollara karşı yapılan kalkışmalarda epeyce faal oldukları görülmektedir⁸⁰. Alaaddin Keykubat zamanında, Türkistan coğrafyasından Moğollar yüzünden kaçıp batıya yönelen çoğunluğu Türkmen olan kitleler Anadolu'ya girmeye başlamışlardır.

Uluğ Sultan Alaaddin Keykubat, bunlardan önemli bazı beyleri oymakları ile birlikte batı uçlarına özellikle de güneybatı Anadolu'ya geçirdi⁸¹. Amaçlarından birside onların muharip güçlerinden faydalanmaktı. Bu beylerden Hamit Bey ve Teke Bey ki: Oğuz İğdır boyuna mensup idiler, kendilerine bağlı oymakları ile Göller Bölgesine ve Antalya civarına belli yetkilerle uç emirleri olarak geldiler⁸². Hamit Bey'in Burdur Denizli arası Teke Bey'in ise Antalya çevreleri böylece yeni yurtları oldu. Bazı olaylara karışan Hamit Bey, 1265'ten sonra kesin olarak bölgede söz sahibi olmuştur. Hamit Bey, 1291 yılında Anadolu Türkmenlerinin Moğollara karşı bağımsızlık hareketlerine Burdur ve Isparta çevresinden katıldı ancak kalkışma akim kaldı. Moğolların korkunç bir Türkmen kırımı yapmaları bu hareketin sonunda gerçekleşti. 1299 tarihinde bütün Anadolu Beyleri adı olup ancak herhangi bir gücü olmayan Selçuklu Sultanlarına karşı birer bağımsız beylik olma yolunda adımlar atmaya başladılar. Hamit Bey'in torunu Dünder Bey, Burdur Emir'i iken 1300 yılında bir çeşit bağımsızlık ilanı ile beyliğini kurdu⁸³. Dünder Bey'in babası İlyas Bey'in bu sıralarda bir uç Beyi olarak sağ olduğu iddia edilmektedir. Ancak iddia kesin değildir⁸⁴. İlyas Bey'in ömrünün çoğunu Moğollarla mücadele içinde geçiren bir kişi olduğu bilinmektedir. Dünder Bey, uç beyi olarak babasının bölgesi olan Uluborlu'ya Burdur'un savunmasının zafiyetini göz önüne alarak beylik merkezini taşıdı. Topraklarını Isparta ve Eğridir'e doğru genişletti. 1307 yılına doğru bu genişlemeyi tamamlayıp güneye yöneldi. O sırada Bucak tarafları Teke Bey'in kurduğu Teke Beyliği sınırlarının içinde bulunuyordu. Dünder Bey, Teke Bey ailesinin idaresinde olan tüm Teke Beyliği topraklarını alarak, yönetimini kardeşine bıraktı. Eski alışkanlıkla Hamitoğulları'nın bu yeni yönetici mensuplarına da Tekelioğulları denilmeye devam edildi. Dünder Bey'in, 1326 yılında Moğol kumandan Demirtaş tarafından katledilmesinden sonra Hamitoğulları Beyliğinin Antalya kolu ana

⁸⁰ Sait KOFOĞLU, Hamidoğulları Beyliği. Ankara-2006. Sayf. 106.

⁸¹ Sait KOFOĞLU, a.g.e Sayf. 32.

⁸² Evliya Çelebi Seyahatnamesi . İstanbul -1939. Sayf. 89 (Evliya Çelebi uç beylerini Hamit Bey dahil Alaaddin'nin mirlivaları olduğunu belirtiyor.

⁸³ Bu beyliğin kurucusunun Hamit Bey olduğuna dair bir çok tarihçi görüşler belirtmektedirler . Halbuki o tarihlerde Hamit Bey oldukça yaşlanmıştı Böyle bir mücadeleyi yapması mümkün değildi.

⁸⁴ Sait KOFOĞLU, a.g. sayf.

koldan ayrılarak Tekeli Oğulları adıyla sürdü.Gerek Tekelioğulları ve gerekse Hamitoğulları sık sık komşuları Karamanoğulları'nın taarruz ve işgallerine uğradı.Bununla birlikte; Söğüt civarından çıkan Osmanoğulları egemenliğini Anadolu içlerine yayarken ,Karamanoğulları ile giriştiği mücadele alanlarından biri de Hamit Eli idi.Sürekli iki tarafın sıkıştırmasından bıkan Hamitoğlu Hüseyin Bey ,1381 yılında beyliğin Beyşehir ,Seydişehir ve Karaağaç taraflarını Birinci Murat'a "satu Pazar" yoluyla verdi ⁸⁵. Geri kalan diğer batı yöresi -Burdur ve Isparta bölgesi-bilahare Yıldırım zamanın da Osmanlıya katıldı. Bucak çevresinin de o tarihlerde Karamanoğullarının yönetimine girdiği bir vakıdır. Sonuçta 1390-1392 yılları arasında Osmanlı Devleti komşu bu iki beyliği(Hamit ve Teke) topraklarına katmıştır.Ancak Ankara savaşından sonra Timur'un söz konusu yerleri Karamanoğullarına vermesiyle 1402 -1415 yılları arası Göller Bölgesinin tamamı ve Teke ili adı geçen beylik tarafından defaten işgal edildi .Ankara savaşının akabinde Timur'un torunu Şahruh kuzeyden inerek, Korkuteli ve Gölhisar civarına korkunç bir talanda bulunmuştur.Bu talandan Bucak çevresinin etkilenmemesi mümkün gözüküyor. Çelebi Mehmet döneminde sözü edilen yerler tekrar Osmanlıya katıldı. İkinci Murat'ın Balkanlarda ki savaşlarını fırsat bilen Karamanlılar, bölgeye yeniden geri geldiler.Hatta 1423'te Gölhisar Dizdarı Yusuf ile işbirliği yaparak,Antalya'yı kuşatan Karamanoğlu ikinci Mehmet Bey kaleden atılan bir gülle ile ölünce kuşatma bitti⁸⁶.Osmanlılar Teke ve Burdur –Isparta'yı idari olarak da eski beylik sınırlarını esas alan iki sancak haline getirmişlerdir:Hamit Eli Sancağı ve Teke Eli Sancağı.Hamit Sancağı toprakları ile Teke Eli Sancağı topraklarının sınırı günümüz Bucak ilçe merkezinin hemen kuzeyinden geçen Dağ silsilesi ile Seydi Köy boğazından batıya yönelip hemen güneyine Kızılkaya civarına inip ,(Kızılkaya taraflarında ki birkaç köy Teke Sancağına aitti.)Yüreğil Köyüne doğru bir yay halinde bitiyordu.Bu yayın kuzeyinde kalan topraklar Hamit Sancağı Ağlasun Kazasına aitti.16.yüzyıl son çeyreğine kadar Ağlasun Kazasına bağlı Çeltikçi çevresi köyleri ile halen Bucak'a bağlı bir çok köy1578 yılından itibaren İncir adıyla kurulan yeni kazaya tabi olmuşlardır. 1587 tarihli Tapu Tahrir 0626 Numaralı deftere bakarsak İncir'e bağlı köyler arasında, günümüz Arvallı ,Kestel-Kuzköy'ü görürüz⁸⁷.Zamanımıza kadar ulaşmayan köyler ise Bayındır ,Bügdüz'dür.İncir Kazası 18.yüzyıl başlarından sonra İncir pazarı adıyla Ağlasun(Ağlasun ma İncirpazarı) ile birlikte kaza olarak anılmaya başlanmıştır.Kazanın sınırları içinde Onaç,Seydiköy,Kemhalı köyleri de bulunuyordu.

⁸⁵ Aşıkpaşazade Tarihi,İstanbul- 1332(Hicri) .Sayf. 59

⁸⁶ Şehabettin TEKİNDAĞ,a.g.m.Sayf . 58

⁸⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA)TT 0626.Sayf.160 -161 -170-171

Halen Bucak ilçe topraklarında 1455'ten Cumhuriyete kadar olan dönemde görülen idari birimler şöyledir. Mükerrerem Kömü Kazası ,Bağ Konak bilahare Kızıl Kaya Kazası ,İncir (Pazarı) Kazası ,Ağlasun, Ağlasun ma İncirpazarı Kazası, Girme ,Bucak ma Girme Kazası ve Milli Kazası.Bunlardan Ağlasun ve İncir Hamit Sancağına bağlı iken diğerleri Teke Sancağına tabi idiler.Zaman zaman mesela Hicri 1273(Miladi 1856) Osmanlı Devlet Salnamelerinde Eyaleti Karaman Teke Livasına tabi Bucak çevresi, “Girmegi namı diğer Bucak nahiye i Milli ve Karahafız” olarak da adlandırılmaktadır⁸⁸. Söz konusu mahaller anlaşılın tek bir kaza olarak kabul edilmektedir.1274 Hicri (Miladi 1857) Devleti Ali Osmani Salnamesinden Teke Sancağı Kazaları içinde Girmegi namı diğer Bucak ma nevahi i Millu ve Karahafız'nin bir kaza olduğu anlaşılıyor⁸⁹ 1285 Konya Vilayeti Salnamesin de Kızılkaya kazası bölümünde ; “Bucak Karaöz ve Millu ve Sarıkeçili ve Karakoyunlu ve Yeni Osmanlı ve sair aşair merkez kaymakam(lığın)ından idare olunur “ibaresi yer almaktadır⁹⁰. Sultan Abdulaziz devrinde Hicri 1285-1286 (1867) yeni idari düzenlemeyle artık Bucak nahiye olarak adından söz ettirmiştir.”Nahiye i Bucak ve Milli(Millu) ve Karahafız ve Beşkonak”⁹¹. Bucak, sözü edilen tarihten Burdur'a bağlanıncaya kadar bu unvanı devam ettirmiştir. Yeni yapılanmada yörede Teke Sancağına bağlı tek kazanın,sadece Kızılkaya olduğunu görüyoruz⁹². Kızılkaya'nın da Hicri 1290 (1875)'te nahiye statüsüyle anıldığı anlaşılıyor⁹³. Teke Sancağı'nın kazalarının ise; Elmalı ,Kaş ,Alaiye ve Akseki olduğu söz konusu salname de belirtilmiştir. Hicri 1298 (1881) Konya Vilayet Salnamesine baktığımız zaman Teke Sancağı Bucak Nahiyesi Müdürü Mehdi Bey ,katibi Hacı Ali Efendi'dir⁹⁴.Millu Nahiyesi bu sefer ayrı bir yer olarak görülmektedir.1312Hicri (1894) Konya Salnamesinde Kocaaliler,Kızılseki,Kavacık ,Kargı,Karacaören Milli nahiyesine bağlı iken Kuşbaba ,Ürkütlü ,Keçili,Koklan,Kestel köyleri Ağlasun Nahiyesine yani Burdur'a bağlı gözükmektedirler Aynı salnamede Bucak nahiyesine 623 nüfuslu Girme ile Devri köyleri tabiydiler⁹⁵. Hicri 1325(1908) yılına kadar Teke Sancağına bağlı iki köylü bir nahiye olarak kalan Bucak Nahiyesi; Konya Vilayeti meclis kararı ve çeşitli bakanlıklar arası yazışmalar sonunda Dahiliye mektub i kaleminden çıkan bir emirle⁹⁶1909 (Hicri1327) yılında Burdur Sancağına iki köylü bir nahiye olarak bağlandı⁹⁷.Bu yıl içinde Milli 35 köy ve Kızılkaya 24 adet köyü ile nahiyeler olarak Antalya merkezine bağlıydılar.1327 (1909) Devleti Ali Osmani

⁸⁸ Salname i Devleti Ali Osmani (SDO)Hicri 1273 (Miladi 1856) Sayf.95

⁸⁹ SDO Hicri 1274.Sayf.103

⁹⁰ KSV Hicri 1285.sayf.

⁹¹ SDO.Hicri 1285.Sayf.180

⁹² SDO Hicri 1286 Sayf.199

⁹³ SDO.Hicri1290 .Sayf.249

⁹⁴ Konya Vilayeti salnamesi Hicri 1298 .Sayf.123

⁹⁵ Konya Vilayet Salnamesi Hicri 1312.Sayf.349.

⁹⁶ BOA.DH.MKT.2817/90(Teke Sancağına mülhak Bucak NahiyesininBurdur'a rabt ve ilhaki)

⁹⁷ SDO.Hicri 1326.Sayf.706

Salnamesinde, Merkez Livaya (Burdur'a) merbut :Nefsi Burdur Tefenni Kazası , Nahiyeler ise ;Kemer,Ağlasun ,Bucak (Bucak iki köye sahip)⁹⁸.Bucak ,Birinci Dünya ve İstiklal Harplerini bütün Anadolu'da olduğu üzere büyük yokluk ve acılarla geçirdikten sonra 1923 yılında Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir devire ayak basmıştır.

1926 yılında İlçe yapılıncaya yukarda da açıkladığımız gibi Melli ve Kızılkaya nahiyelerini bünyesine katmıştır. Zamanımıza kadar kalkınma hamlelerini gerçekleştirerek çevresine kendini kabul ettiren bu ilçemizin daha da güçlenerek yoluna devam edeceği ortadadır.

KAYNAKLAR

Osmanlı Arşivi ;Tapu Tahrir defterleri,Evkaf defterleri, Mühime Def. Burdur Şeriye Sicilleri ve tasnif edilmiş çeşitli arşiv belgeleri.

Burdur-1928 (Komisyon –Daktilo edilmiş)

Veli Sevin,Anadolu Tarihi Coğrafyası 1.Ankara-2001

J.Arundell,Discoveries in Asie Volumes 2.London-1834

Anadolu'da ve Rumeli'de Yörük ve Türkmenler Sempozyum Bildirileri . Ankara -2000.

Behset Karaca ,XV ve XVI Yüzyıllarda Teke Sancağı.Isparta-2002

Yusuf Halaçoğlu,Anadolu'da Cemaatlar,Aşiretler,Oymaklar.Ankara -2009

Cevdet Türkay, Osmalı İmparatorluğu'nda Oymak ,Aşiret ve Cemaatlar.İstanbul-1979

Şikari Tarihi.Konya-1946

Hilmi Dulkadir,İçel de Son Yörükler.1997

Ahmet Bozkurt,Bozlar Köyü Tarihçesi.1951

Ahmet Halaçoğlu ,Teke Mütesellimi Hacı Mehmete Ağa ve Faaliyetleri.Isparta -2001

Kemal Karpat,Osmanlı Nüfusu (1830-1914)

Davies.Anatolica.London-1874

Julius Seiff,Resien İn der Asitshen Türkei.Leipzig-1875

Burdur İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim.Komisyon-1998

1967 Bırdır İl Yıllığıİstanbul -1967

Nuri Köstüklü,Milli Mücadele de denizli ,Isparta ve Burdur Sancakları.Ankara -1999

M.Şefik ,İstiklal Harbinde 57 Tümen ve Aydın Milli Cidali. İstanbul-1937 Cilt 2-3

Türkiye Kılavuzu ,İstanbul-1943.Cilt 1

A.Latif Armağan ,XVI Yüzyılda Teke Sancağı.Ankara -1996 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

H.Macit Selekler.Yarım Asrın Ardından.İstanbul-1960

Hoca Sadettin Tacüüt Tevarih.İstanbul-1290. Cilt2.

Claude Cahen Osmanlıdan Önce Anadolu'da Türkler.İstanbul-2002.

Sait Kofoğlu,Hamidoğulları Beyliği.Ankara-2006

Evliya çelebi Seyahatname.İstanbul -1939.Cilt 10

Aşıkpaşazade Tarihi.İstanbul-1332

Salnamei Devleti Ali Osmani Salnameleri

⁹⁸ SDO.Hicri 1327.Sayf.754

Türkiye Cumhuriyeti Salnamesi 1926 -1927

Konya Vilayeti Salnameleri

Sürelî Yayınlar:

M.akif Erdoğan,Tarih İncelemeleri Dergisi..Cilt 10.İzmir-1995

Şehabettin Tekindağ,Tarih Enstitüsü Dergisi 7-8.İstanbul -1977

A.Latif Armağan ,XVI Yüzyılda Antalya.Tarih Araştırmaları Dergisi.Ankara -2005.sayı 38

Burdur-1.03.2010

<http://burdurtarihi.com>